

Zdravotně
sociální fakulta
Faculty of Health
and Social Sciences

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

**Speciálně pedagogická legislativa v denním životě
speciálně pedagogické klientely**

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Studijní program:

SPECIÁLNÍ PEDAGOGIKA

Autor: Tereza Mojdlová

Vedoucí práce: Mgr. Vladimír Ira

České Budějovice 2020

Prohlášení

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci s názvem „*Speciálně pedagogická legislativa v denním životě speciálně pedagogické klientely*“ jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 11/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejich internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby bakalářské práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé bakalářské práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích dne: 25.5.2020

.....

podpis

Poděkování

Děkuji Mgr. Vladimíru Irovi za vedení mé bakalářské práce a za konzultace, které byly velmi přínosné. Poděkovat bych chtěla také všem osloveným ředitelům dětských domovů v Jihočeském kraji za poskytnuté informace i vzhled do problematiky týkající se tématu mé bakalářské práce.

Speciálně pedagogická legislativa v denním životě speciálně pedagogické klientely

Abstrakt

Bakalářská práce je zaměřena na legislativu, která dětského klienta provází ústavní výchovou (ÚV) a to od doby, kdy nad ním přebírá dohled orgán sociálně právní ochrany dítěte (OSPOD). Zvláštní zřetel je věnován otázce, které legislativní útvary provázejí samotnou klientovu osobu nedílně a nejfrekventovaněji. Pozornost je též věnována danému stavu věcí na klientovu interakci s okolním světem (laickou veřejností). Práce je zaměřena na klienty dětských domovů, jako zařízení ústavní výchovy. Prvním cílem bakalářské práce je zmapování současné legislativy týkající se výkonu ústavní výchovy a zařízení pro výkon ústavní výchovy, zjištění eventuálního rozporu mezi literou zákona a realitou života v zařízeních ÚV. Druhým cílem práce je vyhodnocení vlivu pobytu v ústavních zařízeních (dětských domovech) na další život klientů po ukončení nařízení ústavní výchovy samotné. V bakalářské práci je výzkum realizován kvalitativní strategií s designem případové studie. Technikou sběru dat je polostrukturovaný rozhovor, přímé standardizované pozorování a analýza dokumentů. Rozhovory jsou sestaveny tak, aby vhodně odpověděly na výzkumné otázky.

Výzkumný soubor tvoří

- a) klienti vybraných zařízení ÚV (dětských domovů) v Jihočeském kraji
- b) ředitelé dětských domovů v Jihočeském kraji
- c) laická veřejnost

Klíčová slova

Dítě; rodina; dětský domov; legislativa; zákony; ústavní výchova; orgán sociálně právní ochrany dítěte (OSPOD); soud

Special pedagogical legislation the daily life of special education clientele

Abstract

The bachelor thesis focuses on the legislation involved in the child's institutional upbringing (ÚV) from the time when the Authority of The Child's Social and Legal Protection (OSPOD) takes over. Special attention is paid to the question of which legislative departments are associated with the child integrally and most frequently. Attention is also paid to the client's interaction with the outside world (layman community). The work is focused on clients from children's homes, as an example of institutional care.

The first goal of the bachelor thesis is to map the current legislation concerning the performance of institutional care and facilities for the performance of institutional care, ascertaining the potential contradiction between the letter of law and the reality of life in facilities of the Central Committee. The second aim of the thesis is to evaluate the impact of staying in institutional facilities (children's homes) on the clients' further life after the end of the institutional care regulation itself. In the bachelor thesis the research is realized by qualitative strategy with case study design. The data collection technique is semi-structured interview, direct standardized observation, and document analysis. The interviews are designed to respond appropriately to research questions.

The research set consist of

- a) clients of selected facilities of the Children's Home in South Bohemia
- b) directors of children's homes in the South Bohemian Region
- c) lay public

Keywords

Child; family; children's home; legislation; laws; institutional education; Authority of The Child's Social and Legal Protection (OSPOD); court

Obsah

ÚVOD	8
1. TEORETICKÁ ČÁST	9
2. SOUČASNÝ STAV LEGISLATIVY TÝKAJÍCÍ SE ÚSTAVNÍ VÝCHOVY V ČESKÉ REPUBLICE	11
3. RODINA	12
3.1. OHROŽENÁ RODINA	13
3.2. TYPY OHROŽENÍ RODINY	13
4. SOCIÁLNĚ – PRÁVNÍ OCHRANA DĚTÍ	15
4.1. SYSTÉM SOCIÁLNĚ-PRÁVNÍ OCHRANY DĚTÍ	16
4.2. PŮSOBNÍ ORGÁNŮ SOCIÁLNĚ-PRÁVNÍ OCHRANY DĚTÍ (OSPOD)	16
4.3. ZAMĚŘENÍ SOCIÁLNĚ – PRÁVNÍ OCHRANY DÍTĚTE	17
4.4. PŮSOBNÍ OSTATNÍCH SUBJEKTŮ V SYSTÉMU PÉČE O OHROŽENÉ DĚTI	18
4.4.1. <i>Ministerstva</i>	18
4.4.2. <i>Soudy</i>	20
4.4.3. <i>Mimostátní organizace</i>	21
5. SOCIÁLNĚ-PRÁVNÍ OCHRANA DÍTĚTE A MOŽNOSTI ŘEŠENÍ SITUACÍ	22
5.1. PREVENCE	22
5.2. SANACE RODINY	23
6. NÁHRADNÍ VÝCHOVA	24
6.1. FORMY NÁHRADNÍ VÝCHOVY:	24
6.2. ÚSTAVNÍ ZAŘÍZENÍ	25
6.2.1. <i>Zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc (ZDVOP)</i>	25
6.2.2. <i>Zařízení, ve kterých je prováděn výkon ústavní výchovy</i>	25
6.2.3. <i>Hostitelská péče v ústavní péči</i>	27
7. PRÁVNÍ NORMY POUŽITÉ PŘI NÁSTUPU DÍTĚTE DO ŠKOLSKÝCH ZAŘÍZENÍ PRO VÝKON ÚSTAVNÍ VÝCHOVY	28
7.1. NAŘÍZENÍ ÚSTAVNÍ VÝCHOVY	28
7.2. ZRUŠENÍ ÚSTAVNÍ VÝCHOVY	29
8. DĚTSKÝ DOMOV	30
8.1. UMÍSTĚNÍ DÍTĚTE	30
8.2. ÚHRADA PÉČE, KAPESNÉ, OSOBNÍ DARY A VĚCNÁ POMOC	31
8.2.1. <i>Úhrada péče</i>	31
8.2.2. <i>Kapesné, osobní dary a věcná pomoc</i>	32
8.3. ŠKOLNÍ DOCHÁZKA V DD	32
8.4. UKONČENÍ POBYTU V ZAŘÍZENÍ ÚSTAVNÍ VÝCHOVY	33
8.5. PRÁVA A POVINNOSTI ŘEDITELE ZAŘÍZENÍ	34
8.6. POMOC DĚTEM PO UKONČENÍ ÚSTAVNÍ VÝCHOVY	35
9. PŘÍPRAVA NA POVOLÁNÍ – PŘÍPRAVA NA SAMOSTATNÝ ŽIVOT	36
10. PRAKTICKÁ ČÁST	38
10.1. CÍL PRÁCE:	38
10.2. HYPOTÉZY	38
10.3. REALIZACE VÝZKUMU, VÝZKUMNÉ SOUBORY, VÝZKUMNÉ OTÁZKY	38
10.4. PRAKTICKÁ ČÁST – VYHODNOCENÍ ODPOVĚDÍ	40

10.4.1.	<i>Klienti DD – 8 klientů</i>	40
10.4.2.	<i>Ředitelé DD a DDŠ – 7 osob</i>	44
10.4.3.	<i>Laická veřejnost – 4 osoby</i>	48
11.	SHRNUTÍ TEORETICKÝCH POZNATKŮ PRÁCE	52
12.	ZÁVĚR	56
13.	BIBLIOGRAFIE A CITACE	58
13.1.	LITERATURA	58
13.2.	ZÁKONY	58
13.3.	ELEKTRONICKÉ ZDROJE	59
14.	PŘÍLOHY	61

Úvod

Rodina, dítě, dětský domov, ústavní výchova. Pro většinu z nás jen slova s mělkým významem. Existují však děti, pro které tyto pojmy nabývají skutečných a vážných rozměrů. Děti, které v dětských domovech v rámci ústavní výchovy nalézají náhradu domova v pravém slova smyslu, protože jejich domov, jejich rodina je nefunkční.

Ve společnosti, kde žijeme, nacházíme na jedné straně rodiny, které své děti zabezpečí po všech stránkách, na druhé straně rodiny, které svoji základní funkci plní nedostatečně, nebo ji neplní vůbec.

Ve své bakalářské práci se snažím podat nástin jedné z forem náhradní rodinné péče a její koncepce. Věnuji se přednostně legislativě provázející klienta v ústavní výchově. Tato forma náhradní rodinné výchovy je řešením pro děti, jejichž rodina přestala plnit svou funkci.

Práce by měla poskytnout souhrnný legislativní rámec týkající se klientů s nařízenou ústavní výchovou v péči dětského domova. Jako studijní materiál by měl sloužit studentům speciální pedagogiky, pracovníkům orgánu sociálně-právní ochrany dítěte (OSPOD) a pedagogickým pracovníkům v zařízeních pro výkon ústavní výchovy.

1. Teoretická část

V současné době je problematika práv dítěte a problematika ústavní péče silně medializována a podléhá i politickým tlakům.

Stále se můžeme setkat s názorem, že hlavní příčinou nekonceptnosti a nedostatků v náhradní výchově dětí je to, že náhradní rodinná výchova je rozdělena mezi tři resorty – Ministerstvo školství mládeže a tělovýchovy (MŠMT), Ministerstvo zdravotnictví (MZ) a Ministerstvo práce a sociálních věcí (MPSV). Ukázalo se však, že toto není základní problém. I při rozdělení ústavní výchovy do kompetence tří ministerstev lze zlepšovat ústavní péči koordinovaným úsilím vycházejícím z různých výzkumů, statistik, ale především z praxe. Pozitivní a aktuální změny by tedy měly být výsledkem diskuse zainteresovaných odborníků, a nikoliv neseriózním a nesolidním publikováním informací, které manipulují veřejným míněním (Sobotková, 2008).

Ústavní péče, podpořená dlouhou historií a dobrými výsledky, byla často interpretována jako obraz dětí trpících po materiální stránce (vzpomeňme na sbírky hraček, šatstva, obuvi nebo vánočních dárků pro děti z dětských domovů). Zároveň je nutné přiznat, že děti umístěné v dětských domovech mohou být ohroženy psychickou a citovou deprivací. Není však pravda, že děti, které prošly dětským domovem, jsou vždy natrvalo a nenapravitelně poškozeny, jak je to v médiích prezentováno, protože to může být i následek výchovy v nefunkční rodině, ze které děti do dětských domovů přicházejí (Sobotková, 2008).

Ústavní péče se vyvíjí, dnešní dětské domovy nelze srovnávat s těmi ze 60.-80. let minulého století.

Dětské domovy jsou zařízení tzv. rodinného typu. Skupina minimálně 6 a maximálně 8 dětí, jak uvádí zákon č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních v platném znění, má své 2 stálé vychovatele (většinou teta a teta, v některých DD i teta a strejda), podle možností oddělené bydlení, děti se učí běžným domácím povinnostem, jako je nakupování, praní, vaření, žehlení, uklízení atd. Dětské domovy jsou výborně materiálně vybaveny. V domovech probíhají různé projekty zaměřující se na finanční gramotnost, pracovní zařazení nebo bytovou problematiku. Nemálo času je věnováno chování a jednání na veřejnosti, prevenci před užíváním návykových látek a drog.

Mediální útoky na ústavní péči jsou v poslední době intenzivní. Zároveň je pravda, že rezervy v ústavní péči můžeme najít. Ústavní péče se nikdy nemůže rovnat péči o dítě ve funkční rodině. Proto také jsou vychovatelé nazýváni tetami a strejdy a podle toho mají také kompetence.

Ředitelé dětských domovů a diagnostických ústavů se shodují na tom, že mnohé děti k nim přicházejí na začátku dospívání již s vážnými problémy, psychicky a citově deprivované z vlastních nefunkčních rodin, se zkušenostmi s krádežemi, užíváním drog nebo záškoláctvím. Situace v ústavní výchově a „plné ústavy dětí“, jak na to média poukazují, jsou u nás především důsledkem nedostatečné preventivní a sanační práce s biologickými rodinami (Sobotková, 2008).

Nestátních organizací, které se o pomoc a eventuální sanaci rodin snaží, je stále velmi málo a absolutně nemohou pokrýt potřebu sanace rodin v terénu. S jejich evidentní snahou o pomoc však musí jít ruku v ruce to, že tyto rodiny přijmou a budou plnit sanační program, jinak celé úsilí nemá smysl. Je nutný koncepční, systémový přístup. V legislativě není ukotvena perzekuce při neplnění požadavků spojených se sanací a preventivní pomocí rodinám. Zaběhlá představa, že v dětských domovech jsou „chudáci sirotci“, dávno neodpovídá skutečnosti. U většiny dětí jde situaci, kdy si vlastní rodina s dítětem vztah nevytvořila, rozpadla se nebo se nechce či není schopna se o dítě starat.

Navíc se v poslední době bohužel množí případy dětí vrácených z pěstounských rodin do dětských domovů. V některých případech je ale chování dítěte těžko výchovně ovlivnitelné (genetické předpoklady, disharmonický vývoj osobnosti u dítěte ve smyslu psychopatie) a pěstouni při sebevětší snaze a podpoře odborníků neuspějí. Názor, že náhradní rodinná péče prováděná u pěstounů, mimo ústavní výchovu nebo bez ní, by měla být dostupná pro všechny, je idea ušlechtilá, ale alespoň zatím nereálná. Mnohé děti jsou navíc tak závažně zdravotně postižené, že není v silách pěstounů se o ně kvalitně a odborně postarat.

Pokud tedy chce společnost snižovat počty dětí v ústavních zařízeních, je podle mého názoru nezbytné zdokonalit legislativu a posílit prevenci – předcházet selhání biologických rodičů, organizačně, finančně a odborně zajistit jak programy prevence, tak programy sanace ohrožených nebo nefunkčních rodin. Nejlepším prostředím pro vývoj dítěte je funkční rodina. V opačném směru je ale také nesmysl vracet děti z ústavních zařízení do nefunkčních a nespolupracujících rodin, jejichž prostředí ohrožuje zdravý vývoj či dokonce život dítěte.

2. Současný stav legislativy týkající se ústavní výchovy v České republice

Klientů s nařízenou ústavní výchovou se týkají tyto legislativní předpisy:

- **Zákon č. 109/2002 Sb.** o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních (v aktuálním znění od 1.1.2014)
- **Zákon 561/2004 Sb.** o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon) (v aktuálním znění od 15.2.2019)
- **Zákon 82/2015** o vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami a dětí, žáků a studentů mimořádně nadaných (v aktuálním znění od 1.9.2016 – změna zákona 561/2004 Sb.)
- **Zákon 563/2004 Sb.** o pedagogických pracovnících (v aktuálním znění od 12.1.2016)
- **Zákon 359/1999 Sb.** o sociálně právní ochraně dětí (v aktuálním znění od 1.1.2018)
- **Zákon 108/2006 Sb.** o sociálních službách (v aktuálním znění od 1.1.2019)
- **Zákon 89/2012 Sb.** Nový občanský zákoník (v aktuálním znění od 1.12.2018)
- **Zákon 500/2004 Sb.** správní řád (v aktuálním znění od 1.11.2018)
- **Zákon 99/1963 Sb.** občanský soudní řád (v aktuálním znění od 1.2.2019)
- **Zákon č. 218/2003 Sb.** o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže (v aktuálním znění od 1.7.2017)
- **Zákon 257/2000 Sb.** o probační a mediační službě (v aktuálním znění od 1.10.2016)
- **Zákon č. 91/2012 Sb.** o mezinárodním právu soukromém (v aktuálním znění od 7.6.2016)
- **Ústavní zákon č.1/1993 Sb.** Ústava České republiky (v aktuálním znění 1.6.2013)
- **Úmluva o právech dítěte, Sdělení č. 104/1991 Sb. federálního ministerstva zahraničních věcí** (v aktuálním znění od 29.3.2010)

3. Rodina

Přestože je tato práce zaměřena především na legislativu ústavní výchovy doprovázející klienta v dětském domově, nelze se vyhnout prvopočátku všeho – rodině. Rodina je důležitá pro každého z nás. Slovo rodina vyvolá v každém z nás nějakou asociaci. Někomu se vybaví asociace pozitivní, láska rodičů, materiální zabezpečení, cestování, krásné zážitky, někomu se vybaví asociace negativní – rozvody, bití, nedostatek peněz, hádky, odmítání, špína, hlad, starost o sourozence, alkohol, nefungující rodiče.... Slovo rodina tak není pouhý pojem. Ústavní výchova a náhradní rodinná péče se využívá v případě, kdy biologická rodina není schopna dítěti dát, z různých důvodů, kvalitní výchovnou, citovou a materiální péči.

Sociologický slovník definuje rodinu jako *"formu dlouhodobého solidárního soužití osob spojených příbuzenstvím a zahrnující přinejmenším rodiče a děti (Jand'ourek, 2001, s. 206)"*

Mimo dalších různých vlivů ovlivňují podobu rodiny více či méně právní normy, které jsou na daném území konkrétního státu závazné. Rodina je jimi směřována, částečně vedena a usměrňována. Zároveň ale, může každá rodina vyžadovat oproti tomu ochranu a podporu státu. Ochrana a podpora rodiny je zakotvena v základních právních normách – Ústavě České republiky (Ústavní zákon č. 1/1993 Sb. Ústava České republiky) a ústavních zákonech.

Zákon č. 89/2012 Sb. – zákon Občanský zákoník uvádí v § 858, že rodičovská odpovědnost v sobě zahrnuje jednak práva a povinnosti rodičů, ale hlavně péči o celkový vývoj dítěte ve všech směrech (zdraví, mravní vývoj, rozumový vývoj, ...), zastupování dítěte, zprávu jeho jmění, zajištění výchovy a vzdělání. Rodičovská odpovědnost vzniká narozením dítěte a končí nabytím svéprávnosti. Omezit rodičovskou odpovědnost může pouze soud.

Rodina dítěti poskytuje jistotu a bezpečí. V rodině nachází příležitost pro navázání spolehlivého citového vztahu, který je významnou emoční zkušeností a modelem pro další mezilidské vztahy v životě. Jedinec, který si zkušeností potvrdil svůj význam pro jiného člověka, jej bude mít i sám pro sebe. Získá dostatečnou sebeúctu a sebejistotu...(Vágnerová, 1999, s. 318).

Funkce rodiny se vyvíjí v souvislosti se společenskými změnami a proměnou kulturních faktorů, které ovlivňují postavení rodiny ve společnosti i vztahy uvnitř rodiny.

Jsou většinou chápány jako úkoly, které rodina plní jednak vůči sobě samé, jednak vůči společnosti. Za základní funkce jsou považovány: hospodářská, biologicko-populační, výchovná, funkce odpočinku a obnovování tělesných i duševních sil (Střelec et al., 1992, s. 74).

Ne všichni lidé mohou být ideálními rodiči a mají k plnění rodičovské role dostatečné předpoklady. Existují vlastnosti, které zvyšují riziko toho, že rodiče budou se svým dítětem špatně zacházet (Vágnerová, 1999).

Rodina tedy, díky svému velkému specifickému významu, umožňuje a podporuje plnohodnotný život a rozvoj všech svých členů, ale stejně tak se může stát zdrojem psychiatrických zátěží a poruch (Vágnerová, 1999, s. 320).

Zákon č. 359/1999 Sb. Zákon o sociálně-právní ochraně dětí v § 9a odst. 1 uvádí:

Nastane-li situace, která ohrožuje řádnou výchovu a příznivý vývoj dítěte, kterou rodiče nebo jiné osoby odpovědné za výchovu dítěte nemohou nebo nejsou schopni sami řešit, je nezbytné přijmout na ochranu dítěte a k poskytnutí pomoci rodičům, nebo jiným osobám odpovědným za výchovu dítěte, potřebné opatření sociálně-právní ochrany podle části třetí.

V momentě, kdy rodiče nebo děti požádají podle zákona č. 359/1999 Sb. o pomoc orgán sociálně-právní ochrany, protože rodina selhává, pak jí nazýváme rodinou ohroženou.

3.1. Ohrožená rodina

Pojem ohrožená rodina označuje rodinu, kde nejsou dostatečně zabezpečeny její základní funkce (např. ekonomicko-zabezpečovací, emocionální a socializačně-výchovná atd.) a rodina takovou situaci není schopna vlastními silami vyřešit. Vágnerová popisuje dysfunkční rodinu a faktory ovlivňující výchovný styl rodičů i sklon dětí reagovat na podněty charakteristickým způsobem apod (Vágnerová, 2008).

Bechyňová a Konvičková (2008) považují za nejdůležitější aspekt k tomu, aby sociálně ohrožená rodina mohla fungovat a být bezpečná pro všechny členy, podporu.

3.2. Typy ohrožení rodiny

Už Dunovský (1986) označoval za **funkční rodinu** takovou, ve které dítě prosperuje ve všech oblastech a všichni členové rodiny mají plně saturovány veškeré potřeby. V problémové rodině ještě nedochází k přímému ohrožení dítěte, ale v některých oblastech

rodina již selhává. **Dysfunkční rodina** je z hlediska plnění svých funkcí porušena tak závažně, že již dochází k ohrožení dítěte, rodina je zasažena jako celek a nedokáže si pomoci vlastními silami a vyžaduje následnou podporu zvenčí. Tuto chvíli je nutné zhodnotit, zda podpora je relevantní, zda není nutné např. omezit rodiče v rodičovských právech. V **afunkční rodině** je přímo ohrožen někdy i život dítěte, rodina naprosto neplní svoji funkci a ponechání dítěte v rodině by mohlo mít likvidační následky. Jediným možným řešením je v této situaci je umístění dítěte do náhradní rodinné péče.

WHO (Family violence) definuje zneužívání dětí jako: „Zneužívání dětí, někdy označované jako zneužívání a zanedbávání dětí, zahrnuje všechny formy špatného zacházení s fyzickými a emocemi, sexuální zneužívání, zanedbávání a vykořisťování, které má za následek skutečné nebo potenciální poškození [cit. 2020-20-3]

4. Sociálně – právní ochrana dětí

Dalšími právními předpisy, které bezprostředně působí na dětského klienta v ústavní výchově je Ústavní zákon č. 1/1993 Sb. Ústava České republiky, částka 1/1993, platnost od 28.12.1992, účinnost od 1.1.1993. Hlavními zákony provádějícími ochranu práv dětí jsou zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „SPO“), a zákon č. 89/2012 Sb., Občanský zákoník (dále jen „OZ“).

Zákon č. 359/1999, § 1 říká:

(1) Sociálně-právní ochranou dětí (dále jen "sociálně-právní ochrana") se rozumí zejména

- a) *ochrana práva dítěte na příznivý vývoj a řádnou výchovu,*
- b) *ochrana oprávněných zájmů dítěte, včetně ochrany jeho jmění,*
- c) *působení směřující k obnovení narušených funkcí rodiny,*
- d) *zabezpečení náhradního rodinného prostředí pro dítě, které nemůže být trvale nebo dočasně vychováváno ve vlastní rodině.*

(2) Nedotčeny zůstávají zvláštní právní předpisy, které upravují též ochranu práv a oprávněných zájmů dítěte.

Práva dětí jsou chráněna mezinárodními úmluvami i právními předpisy České republiky. Podle Úmluvy o právech dítěte (Organizace spojených národů, New York, 1989), kterou je Česká republika vázána od 1. ledna 1993 a je uveřejněna ve Sbírce zákonů pod č. 104/1991 Sb., mají státy, které jsou smluvní stranou Úmluvy, respektovat rodinu jako základní jednotku společnosti a jako přirozené prostředí, ve kterém se mohou rozvíjet a prospívat všichni její členové, zejména pak děti. Rodina má proto nárok na potřebnou ochranu a takovou pomoc, aby mohla beze zbytku plnit svou úlohu ve společnosti. Dítě má vyrůstat v rodinném prostředí v atmosféře štěstí, lásky a porozumění a z důvodu jeho tělesné a duševní nezralosti je třeba mu poskytnout zvláštní záruky, péči a odpovídající právní ochranu před i po narození.

Práva dětí v zařízeních jsou chráněna také zákonem č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů (Bubleová et al.,2011, str.14).

4.1. *System sociálně-právní ochrany dětí*

Podle článku 1 Úmluvy o právech dítěte z roku 1989, se dítětem (i pro účely sociálně-právní ochrany) rozumí každá lidská bytost mladší 18 let, pokud není zletilosti dosaženo dříve.

Podle zákon č. 89/2012 Sb., OZ, se zletilosti nabývá dovršením osmnáctého roku věku, před dosažením tohoto věku lze zletilosti nabýt jen uzavřením manželství (nejdříve od 16 let věku).

Sociálně-právní ochrana náleží všem dětem bez ohledu na státní občanství a všem dětem, které se nacházejí na území České republiky. Rozdíl spočívá pouze v rozsahu, v jakém se sociálně-právní ochrana poskytuje.

Podle UNICEF – Progress_for_Children – se odhaduje, že v ústavní péči vyrůstá po celém světě více než 2 miliony dětí. [cit. 2020-21-5]

Nejvíce kompetencí v sociálně-právní ochraně dětí je svěřeno soudům a orgánům sociálně-právní ochrany dětí. Výkon péče o ohrožené děti je zajišťován kombinací aktivit státní správy a samosprávy, která působí jednak samostatně, jednak v přenesené působnosti.

Kompetence v sociálně-právní ochraně dětí mají tyto instituce: soudy, obecní úřady obcí s rozšířenou působností, policie, zdravotnické zařízení, škola.

Péče o ohrožené děti je zajišťována kombinací činnosti státní správy a samosprávy.

4.2. *Působení orgánů sociálně-právní ochrany dětí (OSPOD)*

Orgány sociálně-právní ochrany dětí a jejich kompetence jsou vymezeny v zákoně č. 359/1999 Sb., o SPO

Orgány sociálně-právní ochrany jsou:

- obecní úřady obcí s rozšířenou působností;
- obecní úřady;
- krajské úřady (v Praze Magistrát hl. města Prahy);
- Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR;
- Úřad pro mezinárodněprávní ochranu dětí.

V praxi se můžeme setkat s výrazem OSPOD (orgán sociálně-právní ochrany dětí) a nejčastěji je myšleno příslušné oddělení sociálně-právní ochrany dětí obecního úřadu obce s rozšířenou působností, méně často příslušné oddělení sociálně-právní ochrany dětí

krajského úřadu. Sociálně-právní ochranu dětí dále také podle zákona o sociálně-právní ochraně dětí zajišťují obce v samostatné působnosti, kraje v samostatné působnosti, komise pro sociálně-právní ochranu dětí a další právnické a fyzické osoby, jsou-li výkonem sociálně-právní ochrany pověřeny. Tyto subjekty však plní pouze přesně stanovené kompetence, některé činnosti jsou jim zakázány. Výkon péče o ohrožené děti v rámci státní správy a samosprávy V sociální oblasti je výkon péče o ohrožené děti zajišťován kombinací aktivit státní správy a samosprávy, která působí jednak samostatně, jednak v přenesené působnosti.

Pro náhradní rodinnou péči jsou nejdůležitější kompetence obecního úřadu obce s rozšířenou působností a krajského úřadu, které oba tyto subjekty vykonávají v přenesené působnosti.

4.3. Zaměření sociálně – právní ochrany dítěte

Zákon č. 359/1999 Sb. zákon o SPO

§ 5 Předním hlediskem sociálně-právní ochrany je zájem a blaho dítěte, ochrana rodičovství a rodiny a vzájemné právo rodičů a dětí na rodičovskou výchovu a péči. Přitom se přihlíží i k širšímu sociálnímu prostředí dítěte.

§ 6 Sociálně-právní ochrana se zaměřuje zejména na děti

- a) jejichž rodiče:
 1. zemřeli,
 2. neplní povinnosti plynoucí z rodičovské zodpovědnosti,
 3. nevykonávají nebo zneužívají práva plynoucí z rodičovské zodpovědnosti;
- b) které byly svěřeny do výchovy jiné fyzické osoby než rodiče, pokud tato osoba neplní povinnosti plynoucí ze svěřeni dítěte do její výchovy;
- c) které vedou zahálčivý nebo nemravný život spočívající zejména v tom, že zanedbávají školní docházku, nepracují, i když nemají dostatečný zdroj obživy, požívají alkohol nebo návykové látky, žijí se prostitutí, spáchaly trestný čin nebo, jde-li o děti mladší než patnáct let, spáchaly čin, který by jinak byl trestným činem, opakovaně nebo soustavně páchají přestupky nebo jinak ohrožují občanské soužití;
- d) které se opakovaně dopouštějí útěků od rodičů nebo jiných fyzických či právnických osob odpovědných za výchovu dítěte;

- e) *na kterých byl spáchán trestný čin ohrožující život, zdraví, svobodu, jejich lidskou důstojnost, mravní vývoj či jmění, nebo je podezření ze spáchání takového činu;*
- f) *které jsou na základě žádostí rodičů nebo jiných osob odpovědných za výchovu dítěte opakovaně umísťovány do zařízení zajišťujících nepřetržitou péči o děti nebo jejich umístění v takových zařízeních trvá déle než 6 měsíců;*
- g) *které jsou ohrožovány násilím mezi rodiči nebo jinými osobami odpovědnými za výchovu dítěte, popřípadě násilím mezi dalšími fyzickými osobami;*
- h) *které jsou žadateli o azyl odloučenými od svých rodičů, popřípadě jiných osob odpovědných za jejich výchovu;*

pokud tyto skutečnosti trvají po takovou dobu nebo jsou takové intenzity, že nepříznivě ovlivňují vývoj dětí nebo jsou anebo mohou být příčinou nepříznivého vývoje dětí.

4.4. Působení ostatních subjektů v systému péče o ohrožené děti.

Výkon péče o ohrožené děti je zajišťován kombinací aktivit státní správy a samosprávy, která působí jednak samostatně, jednak v přenesené působnosti (Bubleová et.al., 2011, s.15)

4.4.1. Ministerstva

Ministerstvo zdravotnictví

Knihovna náhradní rodinné péče (NRP) uvádí, že do péče ústavů v gesci Ministerstva zdravotnictví ČR (kojenecké ústavy, dětské domovy, dětská centra) jsou umísťovány nejčastěji děti ve věku do 3 let, kterým se nepodaří zajistit vhodnou rodinnou péči.

Mělo by se jednat o co nejkratší možný pobyt. Snahou je umístit co největší procento dětí do rodinné péče.

Indikace pro přijetí jsou:

1. zdravotní (velmi závažný zdravotní problém, který znemožňuje péči v rodině),
2. sociální (např. rodiče ve výkonu trestu, dítě před umístěním do NRP, rozvrat v rodině)

3. zdravotně-sociální (podezření na syndrom CAN, děti odložené rodiči pro zdravotní postižení či naopak závažný zdravotní problém na straně rodičů, včetně duševních poruch, závislostí apod.). Finančně-ekonomické podmínky rodiny nesmí být jedinou indikací k odebrání dítěte z rodinného prostředí.

Dětské domovy pro děti do 3 let věku mohou poskytovat též ubytování ženám v průběhu těhotenství, je-li z důvodů nepříznivé životní situace ohroženo jejich zdraví. Také může být přijato dítě s matkou (otcem, rodiči, náhradními rodiči) z důvodu zácvičku péče o dítě (nezralé či simplexní matky, dítě se speciálními potřebami, dítě přecházející do NRP) [cit. 2020-5-25].

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy (MŠMT)

Spravuje agendu diagnostických ústavů, dětských domovů, dětských domovů se školou, a výchovných ústavů. MŠMT připravuje právní normy a metodické materiály k ústavní péči, spolupracuje na řešení problematiky útěků dětí ze školských zařízení ústavní a ochranné výchovy. Provádí metodiku a proškolení k problematice ústavní a ochranné výchovy. MŠMT zajišťuje preventivní péči před nařízením ústavní výchovy v rámci středisek výchovné péče, sleduje spolupráci s rodinami dětí umístěných v zařízeních a se zařízeními, pravidelně kontroluje dodržování práv dětí umístěných v zařízeních, pomáhá dětem v zařízeních před jejich propuštěním, připravuje děti v zařízeních na vstup do života, ve spolupráci se zařízeními zajišťuje ubytování dětem opouštějícím zařízení, zaměstnání, spolupracuje se zařízeními při vyhledávání dětí vhodných pro náhradní rodinnou péči, provádí mezirezortní koordinaci v oblasti primární prevence, zajišťuje systém péče a vzdělávání dětí se speciálními vzdělávacími potřebami atp [cit. 2019-4-20].

Ministerstvo práce a sociálních věcí (MPSV)

Zaměřuje se na činnosti spadajících do problematiky péče o ohrožené děti, je ústředním orgánem státní správy pro péči o rodinu a děti. V rámci sociálně-právní ochrany dětí vykonává MPSV zejména legislativní, metodickou a kontrolní činnost, včetně přezkumu pravomocných rozhodnutí krajských úřadů v odvolacím a přezkumném řízení. V oblasti péče o rodinu a děti spolupracuje MPSV na mezinárodní úrovni, provádí monitoring v oblasti práv dítěte a koordinaci implementace Úmluvy o právech dítěte. Přímou v oblasti náhradní rodinné péče vede MPSV celorepublikovou evidenci dětí, pro

keré je vhodné zprostředkování náhradní rodinné péče a žadatelů o zprostředkování náhradní rodinné péče. V rámci této agendy MPSV provádí správní řízení, rozhoduje o zařazení nebo vyřazení žadatelů z evidence, zprostředkovává náhradní rodinnou péči, provádí odborné posuzování dětí a žadatelů, vede spisovou dokumentaci, zřizuje a koordinuje poradní sbor pro zprostředkování náhradní rodinné péče při ministerstvu práce a sociálních věcí. V oblasti náhradní rodinné péče vykonává MPSV konzultační, metodickou a kontrolní činnost, provádí statistické sledování, zpracovává statistiky a prognózy [cit. 2019-4-20].

Ministerstvo spravedlnosti

Zpracovává agendu rodinné legislativy, související agendu procesních předpisů a agendu zákonné úpravy trestněprávní ochrany dětí a mládeže, probační a mediační služby, věznic pro mladistvé. Ministerstvo spravedlnosti je ústředním orgánem státní správy pro soudy a státní zastupitelství [cit. 2019-4-21].

Ministerstvo vnitra

Zajišťuje personální obsazení sociálně-právní ochrany dětí – výkon sociálně-právní ochrany dětí je zajištěn v přenesené působnosti obecními a krajskými úřady, jejichž zaměstnanci jsou součástí veřejné správy České republiky. Resort vnitra se v rámci své působnosti zaměřuje na problematiku odhalování, vyšetřování a objasňování trestné činnosti dětí a páchané na dětech, na koncepční a metodickou činnost v oblasti prevence trestné činnosti dětí a páchané na dětech, na vytváření informačního systému včasné intervence, informačních systémů v oblasti prevence kriminality a problematiku dětí-cizinců bez doprovodu [cit. 2019-4-21].

4.4.2. Soudy

Soudy mají v systému ochrany práv dětí výjimečné postavení. Soudy zahajují řízení – začínají řešit osud dítěte – buď z vlastního podnětu nebo na základě vnějšího podnětu nebo na něčí návrh. Podnět na zahájení řízení ve věci ochrany zájmu dítěte může k soudu podat kdokoli. Návrhy a podněty směřující k soudu většinou zajišťují obecní úřady obcí s rozšířenou působností, mohou tak však činit i jiné subjekty. Z opatření na ochranu dětí jsou to návrhy na zbavení, omezení nebo zrušení rodičovské zodpovědnosti, návrhy na nařízení, prodloužení nebo zrušení ústavní výchovy, a jiné další (Bubleová et al., 2011, s. 21).

4.4.3. *Mimostátní organizace*

Zákon č. 359/1999 Sb., o SPO dává možnost, aby i nestátní subjekty (nadace, občanská sdružení, obecně prospěšné společnosti, církve a další právnické a fyzické osoby) na základě pověření vydaného krajským úřadem nebo Magistrátem hl. m. Prahy plnily určité úkoly v sociálně právní ochraně dětí, přičemž tyto činnosti zákon o SPO přímo vymezuje. Pověřené osoby nejsou orgány sociálně-právní ochrany.

O pověření k výkonu sociálně-právní ochrany rozhoduje krajský úřad, jehož místní příslušnost se řídí místem trvalého pobytu nebo místem sídla žadatele o vydání pověření.

5. Sociálně-právní ochrana dítěte a možnosti řešení situací

5.1. *Prevence*

Dětský domov Dolní Čermná v PREVENTIVNÍ STRATEGII RIZIKOVÉHO CHOVÁNÍ PRO OBDOBÍ 2015–2019 uvádí:

Primární prevence je výchovné působení s cílem předejít problémům a následkům spojeným s rizikovými projevy chování, případně minimalizovat jejich dopad a zamezit jejich rozšíření.

Rozdělení primární prevence

Prevenci členíme na prevenci primární, sekundární a terciální. Podstatou **primární prevence** je předcházení vzniku rizikového chování u osob, u kterých se ještě rizikové chování nevyskytlo. Např. předcházení užití návykových látek u osob, které dosud nejsou s drogou v kontaktu.

U **sekundární prevence** se jedná o předcházení vzniku, rozvoji a přetrvávání rizikového chování u osob, které jsou rizikovým chováním ohroženi. Např. předcházení vzniku a rozvoji závislosti u osob, které již drogu užívají.

Cílem **terciální prevence** je předcházení zdravotním nebo sociálním potížím v důsledku rizikového chování.

Další dělení prevence:

Specifická primární prevence – aktivity a programy, které jsou zaměřeny specificky na předcházení a omezování výskytu jednotlivých forem rizikového chování žáků.

Jedná se o:

- všeobecnou prevenci, která je zaměřena na širší populaci, aniž by byl dříve zjišťován rozsah problému nebo rizika,
- selektivní prevenci, která je zaměřena na žáky, u nichž lze předpokládat zvýšenou hrozbu rizikového chování,
- indikovanou prevenci, která je zaměřena na jednotlivce a skupiny, u nichž byl zaznamenán vyšší výskyt rizikových faktorů v oblasti chování, problematických vztahů v rodině, ve škole nebo s vrstevníky.

Nespecifická primární prevence – veškeré aktivity podporující zdravý životní styl a osvojování pozitivního sociálního chování prostřednictvím smysluplného využívání a organizace volného času, například zájmové, sportovní a volnočasové aktivity a jiné

programy, které vedou k dodržování určitých společenských pravidel, zdravého rozvoje osobnosti, k odpovědnosti za sebe a své jednání [cit. 2020-5-26].

5.2. *Sanace rodiny*

Sanace rodiny je vhodným nástrojem podpory rodiny, ohrožené nevyhovující sociální situací, izolovaností, zvýšenou mírou stresu, frustrací rodičů i jejich výchovnou nezkušeností. Klientem tedy nejsou pouze rodiče či pouze děti, nebo jiní její členové, ale rodina jako celek. (Bechyňová, Konvičková, 2008, s. 51)

Dále Bechyňová a Konvičková (2008, str. 18) uvádí, že sanace rodiny je: *Soubor opatření sociálně – právní ochrany, sociálních služeb a dalších opatření a programů, které jsou poskytovány nebo ukládány převážně rodičům dítěte a dítěti, jehož sociální, biologický a psychický vývoj je ohrožen. Důsledkem neřešené nebo akutní situace ohrožení dítěte může být jeho umístění mimo rodinu. Základním principem sanace rodiny je podpora dítěte prostřednictvím pomoci jeho rodině.*

Ministerstvem práce a sociálních věcí ČR je za sanaci rodiny považována podpora rodičů, kteří plně nezvládají péči své děti a díky tomu dítě v rodině neprospívá. Bývají to zpravidla rodiny s existenčními problémy, bytovými problémy, rodiny s narušenými rodinnými vazbami, rodiny s pozicí na okraji společnosti.

6. Náhradní výchova

Jestliže rodina selhává ve svých základních funkcích, může být dítě natolik vystaveno negativním vývojovým podmínkám, že je nutné v jeho zájmu přistoupit k jeho umístění mimo vlastní rodinu (Bubleová et al., 2011, s. 34).

Nemůže-li dítě vyrůstat v původní rodině, má právo vyrůstat v náhradní výchově. Zákon č. 89/2012 Sb., OZ postup upravuje takto:

§971

odst. 1. Jsou-li výchova dítěte nebo jeho tělesný, rozumový či duševní stav, anebo jeho řádný vývoj vážně ohroženy nebo narušeny do té míry, že je to v rozporu se zájmem dítěte, anebo jsou-li tu vážné důvody, pro které rodiče dítěte nemohou jeho výchovu zabezpečit, může soud jako nezbytné opatření také nařídít ústavní výchovu. Učiní tak zejména tehdy, kdy dříve učiněná opatření nevedla k nápravě. Soud přitom vždy zvažuje, zda není na místě dát přednost svěřeni dítěte do péče fyzické osoby.

odst. 2 V případě, že rodiče nemohou z vážných důvodů zabezpečit výchovu dětí na přechodnou dobu, svěří soud dítě do zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc, a to na dobu nejdéle šest měsíců.

6.1. **Formy náhradní výchovy:**

- a) náhradní rodinná péče – svěřeni do péče fyzické osoby (tzv. péče jiné osoby, péče osvojitele, pěstounská péče, péče poručníka). Náhradní rodinná péče jedle foster carers forma péče o dítě, které je vychováváno jinými osobami než rodiči v prostředí, které se nejvíce podobá životu v přirozené rodině. [cit. 20-5-25].
- b) ústavní péče – svěřeni do péče zařízení (děti v péči zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc, děti s nařízenou ústavní výchovou nebo ochrannou výchovou, děti umístěné do ústavních zařízení rodiči, zařízení, ve kterých je uskutečňována ústavní péče – zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc, kojenecké ústavy, dětské domovy pro děti do tří let věku, dětská centra, diagnostické ústavy, dětské domovy, dětské domovy se školou, výchovné ústavy, domovy pro děti se zdravotním postižením)

Ústavní péče, to znamená péče v ústavním zařízení, je provozována pro děti, s nařízenou ústavní nebo ochrannou výchovou, děti, které byly soudem svěřeny do péče zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc, a dále děti, které byly do péče zařízení svěřeny rodiči, resp. osobami odpovědnými za výchovu dítěte.

6.2. Ústavní zařízení

6.2.1. Zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc (ZDVOP)

Zejména dětská centra, Klokánky a další. Mimo systém zařízení, ve kterých je prováděn výkon ústavní výchovy, stojí relativně nově vzniklá zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc. Tato zařízení nespádají pod žádný resort a nevztahuje se na ně zákon o výkonu ústavní výchovy. Financování je řešeno ze systému dávek státní sociální podpory. Zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc poskytují možnost rychlého umístění dětí v případě krize. Dítě je svěřováno soudem nebo rodičem do péče zařízení nikoliv fyzické osobě, tak jako je tomu u náhradní rodinné péče.

6.2.2. Zařízení, ve kterých je prováděn výkon ústavní výchovy

Ta spadají do kompetence tří různých ministerstev MPSV, MŠMT a MZČR. Mají odlišnou právní úpravu, různý systém financování, odlišné metodické pokyny, různé požadavky na zaměstnance a jejich kvalifikaci. Zákon o výkonu ústavní výchovy je postaven jako předpis pro školská zařízení a přiměřeně je díky odkazu v zákoně o sociálních službách používán i pro zařízení v kompetenci MPSV. (Zákon č. 109/2002 Sb. Zákon o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů).

a) Kojenecký ústav a dětský domov pro děti do tří let věku – zdravotnická zařízení léčebně preventivní péče v resortu ministerstva zdravotnictví pečující o děti ve věku do tří let (zákon č. 20/1966 Sb. o péči o zdraví lidu, ve znění pozdějších předpisů).

Zákon č. 109/2002 Sb., o výkonu ÚV nebo OV ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů předkládá:

b) Diagnostický ústav – školské zařízení – resort MŠMT – diagnostický ústav přijímá děti s nařízeným předběžným opatřením, nařízenou ústavní výchovou nebo uloženou ochrannou výchovou; děti s uloženou ochrannou výchovou také na základě výsledků komplexního vyšetření, zdravotního stavu dětí a volné kapacity jednotlivých zařízení umísťuje do dětských domovů se školou nebo výchovných ústavů. Pobyť v ústavu trvá zpravidla 8 týdnů. Diagnostické ústavy nebo výchovné skupiny diagnostických ústavů jsou členěny podle pohlaví nebo podle věku dítěte.

c) Dětský domov – školské zařízení – resort MŠMT – do dětského domova mohou být umísťovány děti ve věku zpravidla od 3 do nejvýše 18 let nebo do ukončení přípravy

na povolání nejvýše do 26 let. Do dětského domova se rovněž umísťují nezletilé matky spolu s jejich dětmi. Účelem dětského domova je zajišťovat péči o děti s nařízenou ústavní výchovou bez závažných poruch chování. Tyto děti se vzdělávají ve školách, které nejsou součástí dětského domova.

Porovnání s dětským domovem v USA The Children's Home: Dětský domov poskytuje rezidenční a komunitní služby na podporu dlouhodobého blaha a úspěchu pro mladé lidi a rodiny, kteří zažívají narušení života. Během posledních 25 let se Dětský domov zaměřil na inovativní programy a služby, které pomáhají ohrožené mládeži uvnitř i vně struktury rodiny, a nabízejí různé služby v oblasti duševního zdraví, které se zabývají dopady traumat z dětství. Například v roce 1986 bylo otevřeno Nouzové útočiště pro dívky. Léčba Foster Care začala fungovat v roce 1996. „Transitions“, zahájený v roce 2002, je speciální program s vysokou intenzitou pro dospívající muže. V roce 2008 začalo fungovat nové diagnostické centrum pro dívky. Byly přidány služby Respect Services a Psychiatric Rehabilitation Program [cit. 2020-5- 25]

d) Dětský domov se školou – školské zařízení – resort MŠMT – do dětského domova se školou se umísťují děti zpravidla od 6 let do ukončení povinné školní docházky. Účelem dětských domovů se školou je zajišťovat péči o děti s nařízenou ústavní výchovou se závažnými poruchami chování, vyžadující pro svou přechodnou nebo trvalou duševní poruchu výchovně léčebnou péči nebo mající nařízenou ochrannou výchovu. Tyto děti se většinou vzdělávají ve škole, která je součástí zařízení.

e) Výchovný ústav – školské zařízení – resort MŠMT – pečuje o děti starší 15 let se závažnými poruchami chování, u nichž byla nařízena ústavní výchova nebo uložena ochranná výchova. Do výchovného ústavu může být umístěno i dítě starší 12 let, má-li uloženu ochrannou výchovu a v jehož chování se projevují tak závažné poruchy, že nemůže být umístěno v dětském domově se školou. Výjimečně, v případech zvláště závažných poruch chování, lze do výchovného ústavu umístit i dítě s nařízenou ústavní výchovou mladší 15 let. Výchovné ústavy se zřizují odděleně pro děti s nařízenou ústavní výchovou a uloženu ochrannou výchovou.

Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách doplňuje

f) § 34 d Domov pro osoby se zdravotním postižením – zařízení sociálních služeb – resort MPSV – právní úprava – do domovů pro osoby se zdravotním postižením jsou umísťovány děti, jejichž zdravotní handicap vyžaduje zvláštní odbornou péči.

6.2.3. *Hostitelská péče v ústavní péči*

Další formou pomoci dětem žijícím v ústavní péči je tzv. „hostitelská péče“. Toto upravuje zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, § 30. *Ředitel ústavního zařízení může po předchozím písemném souhlasu úřadu obce s rozšířenou působností, který je opatrovníkem dítěte, povolit dítěti dočasný (obvykle víkendový, případně prázdninový) pobyt mimo ústavní zařízení i u jiných osob než u rodičů a příbuzných. Při této formě péče se zpravidla nepředpokládá možnost trvalého umístění dítěte v „hostitelské“ rodině.*

7. Právní normy použité při nástupu dítěte do školských zařízení pro výkon ústavní výchovy

Dítě může být svěřeno rodičem (rodiči) do péče zařízení nebo je dítěti soudem nařízena ústavní výchova. Zvláštním druhem zařízení je zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc (ZDVOP). V ústavní péči (v péči zařízení) jsou tedy jednak děti s nařízenou ústavní nebo ochrannou výchovou, děti, které byly soudem svěřeny do péče zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc, a dále děti, které byly do péče zařízení svěřeny rodiči, resp. osobami odpovědnými za výchovu dítěte (Bubleová et al. 2011, s. 34).

Bubleová (2011) dále uvádí, že ústavní výchova (ÚV) je opatření nařízené soudem, pokud rodina není schopna zajistit řádnou péči a výchovu, předchozí uložená opatření nevedla k nápravě a rodiče nejsou schopni ze závažných důvodů péči o dítě zajistit. Soud nařídí ÚV po důkladném zvážení možnosti umístění dítěte v rodinné péči nebo ve ZDVOP.

7.1. Nařízení ústavní výchovy

Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník v díle 4 § 971 – ústavní výchova, odst. 1 a 4 říká: že soud nařídí ústavní výchovu nezbytně, pokud je ohrožena výchova, rozumový, duševní, tělesný vývoj dítěte, pokud rodiče nejsou schopni zajistit výchovu. V rozhodnutí určí soud vždy zařízení, do kterého má být dítě svěřeno. Zařízení by mělo být co nejbližší místu jeho bydliště, aby byl zajištěn dostatečný kontakt s rodinou. Soud rozhoduje na základě podnětu z OSPOD.

Rozhodnutí, jímž se dítě odnímá z péče rodičů a umísťuje v ústavní péči, zasahuje hluboce jak do práv rodičů, tak do práv dítěte. Soud musí, než přikročí k takovému opatření, velice pečlivě a úplně vyšetřit všechny okolnosti rozhodné pro posouzení věci. Nařízením ústavní výchovy se podrobuje dítě ústavnímu režimu, do kterého nemohou rodiče zasahovat. Proto také nepřichází po dobu ústavní výchovy v úvahu otázka úpravy poměrů rodičů k dítěti, neboť ta vyplývá z ústavních řádů (Holub et al., 2005).

V § 5 odst. 1 zákona č. 109/2002 Sb., o výkonu ÚV nebo OV ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů je uveden postup doručení rozsudku o nařízení ÚV danému zařízení.

Zákona č. 359/1999 Sb., o SPO uděluje povinnost obecnímu úřadu obce s rozšířenou působností předání dítěte do zařízení neprodleně po vykonatelnosti rozsudku.

V praxi je někdy nutné podle zákona č. 99/1963 Sb., Občanský soudní řád vydat předběžné opatření, případně předběžně vykonatelný rozsudek okamžitě, pokud je dítě bezprostředně ohroženo.

7.2. Zrušení ústavní výchovy

Podat návrh na zrušení ústavní výchovy je oprávněn ředitel zařízení dětského domova, obecní úřad obce s rozšířenou působností, státní zástupce a zákonný zástupce – rodič.

Ústavní výchova končí dosažením 18. roku věku. O prodloužení ústavní výchovy po dosažení zletilosti a o zrušení takového opatření rozhoduje soud rozsudkem. Soud je povinen v každém případě ústavnímu zařízení, kde byl nezletilý umístěn, doručit pravomocné rozhodnutí o zrušení ústavní výchovy.

8. Dětský domov

Legislativu školského zařízení pro výkon ústavní výchovy – dětského domova – upravuje zákon č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů.

Jedná se o předpis, týkající se pouze školských zařízení resortu Ministerstva školství.

Zákon vymezuje jednotlivá zařízení, tedy diagnostický ústav, dětský domov, dětský domov se školou, výchovný ústav a stanoví jejich úkoly, určení a obecně práva a povinnosti. Podrobně jsou v tomto zákoně upravena práva a povinnosti dětí, které jsou v zařízeních shora uvedených umístěny, práva a povinnosti ředitelů zařízení a práva a povinnosti osob odpovědných za výchovu ve vztahu k zařízení.

§ 12 zákon č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů řeší **dětský domov**.

odst.1) Dětský domov pečuje o děti podle jejich individuálních potřeb. Ve vztahu k dětem plní zejména úkoly výchovné, vzdělávací a sociální.

odst.2) Účelem dětského domova je zajišťovat péči o děti s nařízenou ústavní výchovou, které nemají závažné poruchy chování. Tyto děti se vzdělávají ve školách, které nejsou součástí dětského domova.

odst.3) Do dětského domova mohou být umístovány děti ve věku zpravidla od 3 do nejvýše 18 let. Do dětského domova se rovněž umísťují nezletilé matky spolu s jejich dětmi.

8.1. Umístění dítěte

Umístěním dítěte do ústavní výchovy je podstata rodičovské zodpovědnosti zachována a pouze její výkon je nařízenou ústavní výchovou velmi podstatně omezen ve vztahu k výchově dítěte. Práva a povinnosti přebírá v omezeném množství ústavní zařízení, které nese odpovědnost za vzdělání, výchovu, zdravotní a materiální zabezpečení dětí.

V zákoně č. 109/2002 Sb., o výkonu ÚV nebo OV ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů je v § 5 uveden postup a dokumentace, kterou předkládá orgán sociálně-právní ochrany dětí nebo osoba odpovědná za výchovu při přijetí do diagnostického ústavu. Např. pravomocné

rozhodnutí nebo předběžné opatření soudu, rodný list, občanský průkaz nebo v případě cizinců cestovní pas, školní dokumentaci, průkaz zdravotní pojišťovny, očkovací průkaz a lékařský posudek o zdravotní způsobilosti ne starší 3 dnů a písemné vyjádření lékaře o aktuálním zdravotním stavu dítěte. Stejnou dokumentaci je potřeba doložit při přijetí dítěte do dětského domova.

Vyhláška č. 438/2006 Sb., kterou se upravují podrobnosti výkonu ústavní výchovy a ochranné výchovy ve školských zařízeních v § 5 upravuje organizační postup dětského domova, dětského domova se školou a výchovného ústavu

odst.1) *Zaměstnanec určený ředitelem zařízení zajistí převzetí dokumentace dítěte a provede s dítětem vstupní pohovor. Seznámí dítě s vnitřním řádem zařízení, s právy a povinnostmi dítěte, s organizací a s režimem zařízení, zařadí dítě do rodinné skupiny nebo výchovné skupiny a přidělí mu lůžko, osobní skříňku a osobní potřeby.*

odst.2) *Pedagogický pracovník určený ředitelem zařízení zpracuje program rozvoje osobnosti dítěte na základě komplexní diagnostické zprávy. Zpráva je zpracována ve spolupráci s odborným zaměstnancem diagnostického ústavu, který nejméně dvakrát ročně ověřuje účelnost a výsledky výchovně vzdělávací činnosti v zařízení. Současně ředitel zařízení zajistí, aby se s programem seznámili všichni pedagogičtí pracovníci zařízení.*

odst.3) *Jestliže je dítě dlouhodobě na útěku, ve výkonu vazby, výkonu trestu odnětí svobody nebo výkonu trestního opatření a vyžadují-li to provozní podmínky zařízení, může být dítě přemístěno do jiného zařízení.*

8.2. Úhrada péče, kapesné, osobní dary a věcná pomoc

Dalším faktorem ovlivňujícím klienta DD je jeho finanční situace. Tu opět upravuje zákon č. 109/2002 Sb.

8.2.1. Úhrada péče

Na základě výkladu zákona č. 109/2002 Sb., se musí rodiče podílet na úhradě péče o děti umístěné v dětském domově na základě nařízení ústavní výchovy. Výši příspěvků a podíl rodičů na jeho úpravě stanoví ředitel zařízení. Zákonné normy jsou uvedené v §27 výše uvedeného zákona:

odst.1) *Rodiče jsou povinni hradit příspěvek na úhradu péče poskytované dětem a nezaopatřeným osobám v zařízeních (dále jen "příspěvek"). V případě, že dítě nebo*

nezaopatřená osoba má vlastní pravidelné příjmy, podílí se podle § 29 na hrazení příspěvku.

8.2.2. Kapesné, osobní dary a věcná pomoc

Kapesné

Dětský domov má zákonem č. 109/2002 Sb., určeno, jakým způsobem se dětem v dětském domově vyplácí kapesné, osobní dary a věcná pomoc při odchodu z dětského domova.

§ 31 předepisuje podmínky stanovování kapesného. Výši kapesného v závislosti na věku dítěte určuje nařízení vlády ČR, provádí se přes Ministerstvo školství.

odst.1) *Dětem a nezaopatřeným osobám, kterým se poskytuje plné přímé zaopatření, náleží kapesné.*

Osobní dary

§ 32

odst.1) *Dítěti, jemuž náleží plné přímé zaopatření, poskytuje zařízení osobní dary k narozeninám, k úspěšnému ukončení studia a k jiným obvyklým příležitostem.*

odst.2) *Osobní dar podle odstavce 1 lze poskytnout též formou peněžitého příspěvku.*

odst.3) *Osobní dary se podle odstavce 1 poskytují dětem podle věku dítěte, výchovných hledisek stanovených vnitřním řádem zařízení a délky pobytu dítěte v zařízení v průběhu kalendářního roku.*

§ 33 jednorázový peněžitý příspěvek je koncipován jako první pomoc při odchodu z dětského domova. Většinou je stanoven podle kritérií: jak dlouho bylo dítě v DD, zda odchází do rodiny nebo mimo a jaké výsledky ve vzdělání a výchově dosáhlo.

Dále je dítěti nabídnuta poradenská pomoc se zajištěním bydlení a práce, pomoc se zvládnutím náročných životních situací. To vše ve spolupráci s orgánem sociálně-právní ochrany dětí (OSPOD)

8.3. Školní docházka v DD

Děti s nařízenou ústavní výchovou a umístěné v dětském domově navštěvují, (na rozdíl například od dětského domova se školou nebo výchovného ústavu) základní školy v nejbližším okolí. Po přijetí do dětského domova je ředitel DD povinen zažádat o přijetí do základní školy k povinné školní docházce a dodat základní škole dokumentaci o

předchozí docházce do školy společně s její adresou. Škola pak má za povinnost přehlásit žáka do svého zařízení.

Některé děti navštěvují základní školu se speciálními vzdělávacími potřebami, kde jsou jim poskytována podpůrná opatření podle § 16 zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon): *Dítětem, žákem a studentem se speciálními vzdělávacími potřebami se rozumí osoba, která k naplnění svých vzdělávacích možností nebo k uplatnění nebo užívání svých práv na rovnoprávném základě s ostatními potřebuje poskytnutí podpůrných opatření. Podpůrnými opatřeními se rozumí nezbytné úpravy ve vzdělávání a školských službách odpovídající zdravotnímu stavu, kulturnímu prostředí nebo jiným životním podmínkám dítěte, žáka nebo studenta. Děti, žáci a studenti se speciálními vzdělávacími potřebami mají právo na bezplatné poskytování podpůrných opatření školou a školským zařízením.*

Po dokončení povinné školní docházky si děti z dětského domova s nařízenou ústavní výchovou snaží vybrat s pomocí výchovného poradce v ZŠ a v dětském domově následnou střední školu s různým zaměřením. Žáci si mohou vybírat střední odborná učiliště nebo střední školy, podle zvoleného oboru, v nejbližším okolí dětského domova. Přihlašují se pomocí přihlášek na přijímací zkoušky. Pokud jsou děti přijaty ke studiu, mohou dojíždět denně do školy, nebo může ředitel povolit a rozhodnout o dočasném umístění mimo dětský domov za účelem vzdělávání (domov mládeže).

8.4. Ukončení pobytu v zařízení ústavní výchovy

Ukončení pobytu může být provedeno několika variantami a v několika časových harmonogramech.

- a) Ukončení pobytu v době dosažení plnoletosti (18 let) a automatickým zrušením ústavní výchovy – ukončení pobytu je dobrovolné, klient se rozhodne z vlastní vůle ukončit pobyt v zařízení.
- b) Ukončení pobytu v době dosažení 19 let, pokud byla soudem prodloužena ústavní výchova a automatickým zrušením ústavní výchovy – ukončení pobytu je dobrovolné, klient se rozhodne z vlastní vůle ukončit pobyt v zařízení.
- c) Ukončení pobytu v době, kdy je rozhodnutím soudu zrušena ústavní výchova
- d) Ukončením Smlouvy o prodlouženém pobytu
- e) Uplynutím vykonatelnosti předběžného opatření

8.5. *Práva a povinnosti ředitele zařízení*

Vliv na pobyt dítěte v dětském domově mají i práva a povinnosti ředitele zařízení konané v souladu s legislativními předpisy (zákon č. 109/2002 Sb., o ÚV nebo OV ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů). Např.

§23

Práva ředitele zařízení

- 1) Ředitel zařízení je oprávněn v zájmu úspěšné výchovy dětí
 - b) dát soudu návrh na podmíněné umístění dítěte s uloženou ochrannou výchovou mimo zařízení,
 - c) povolit dítěti s nařízenou ústavní výchovou přechodné ubytování mimo zařízení v souvislosti s jeho vzděláváním nebo zaměstnáním; v případě dítěte s uloženou ochrannou výchovou lze ve zvláště důvodném případě za tímto účelem podat soudu návrh na podmíněné umístění mimo zařízení podle zvláštního právního předpisu,
 - f) být přítomen při otevření listovní nebo balíkové zásilky dítětem, pokud je důvodné podezření, že zásilka má z výchovného hlediska závadný obsah nebo by mohla ohrozit zdraví či bezpečnost dětí, a uschovat ji na dobu omezenou dnem propuštění dítěte ze zařízení
 - l) zastoupit dítě v běžných záležitostech a pokud jeho zákonní zástupci neplní své povinnosti nebo nejeví o dítě skutečný zájem, je oprávněn zastoupit dítě i ve věcech zásadní důležitosti, vyžaduje-li to zájem dítěte,
 - n) nařídit vyšetření dítěte, zda není ovlivněno alkoholem nebo jinou návykovou látkou.
- 2) Ředitel zařízení má dále právo
 - a) požádat příslušný orgán sociálně-právní ochrany dětí o informace o poměrech v rodině dítěte, které bylo umístěno do zařízení, a je-li tomuto dítěti zprostředkovávána pěstounská péče nebo osvojení, také informace o postupu při tomto zprostředkování,

§ 24

Povinnosti ředitele zařízení

- 1) Ředitel zařízení je povinen
 - a) seznámit dítě s jeho právy a povinnostmi

- d) dát příslušnému soudu podnět ke zrušení ústavní výchovy, pominuly-li důvody pro její nařízení,
 - h) podávat informace o dítěti zákonným zástupcům nebo orgánům sociálně-právní ochrany dětí na jejich žádost,
- 2) Ředitel zařízení je dále povinen
- d) informovat nezaopatřenou osobu o možnosti podat žádost o uzavření smlouvy o prodlouženém pobytu v zařízení podle § 2 odst. 6,
 - f) oznámit útěk dítěte Policii České republiky bezodkladně po jeho zjištění.
- 4) Ředitel zařízení uzavře smlouvu o prodlouženém pobytu v zařízení podle § 2 odst. 6 s nezaopatřenou osobou, připravuje-li se tato osoba soustavně na budoucí povolání i po dosažení zletilosti, a to na základě její žádosti a pokud nebude překročena výše povoleného počtu dětí uvedená ve školském rejstříku.

8.6. Pomoc dětem po ukončení ústavní výchovy

Legislativa týkající se pomoci dětem po ukončení ústavní výchovy je zakotvena v zákoně č. 359/1999 Sb., zákon o SPO. Tento zákon upravuje možnosti pomoci, které jsou dětem ze strany OSPOD a pracovníků zařízení nabídnuty.

V § 32 je popsána povinnost obecních úřadů s rozšířenou působností informovat krajské úřady o potřebách dětí, které byly propuštěny z ústavní výchovy, nebo z výkonu odnětí svobody, dále je zde kladen důraz na spolupráci s úřady práce při hledání vhodného zaměstnání, práce na programech péče o problémové skupiny, pomoc v překonávání problémů, které by mohly vést k negativnímu chování.

V době dovršení 18. let (19. let v případě prodloužení ÚV) vstupuje do života mnoha klientů, kteří ukončili ÚV **sociální kuratela**.

Ta se zaměřuje zejména na obnovení narušených sociálních vztahů u klientů z ÚV nebo propuštěných z výkonu trestu odnětí svobody (VTOS), snaží se obnovit rodinné vazby a zamezit recidivě protiprávní činnosti, případně sociální neúspěšnosti klientů.

Sociální kuratelu upravuje též zákon č. 359/1999 Sb. o SPO.

9. Příprava na povolání – příprava na samostatný život

Pedagogičtí pracovníci dětského domova před ukončením povinné školní docházky pomáhají s výběrem dalšího směřování ve vzdělávání dětí. Pomoc s výběrem následného studia je velmi důležitá, určuje další vývoj dítěte v životě a zakládá jeho profesionální dráhu. Přestože pedagogičtí pracovníci dětského domova výchovně působí na děti s ústavní výchovou dlouho dobu, podmínkou volby dalšího vzdělávání je i souhlas zákonných zástupců. Důležitými faktory při volbě budoucího povolání, které mohou napovědět o zvládnutí vybraného oboru jsou:

- průběžné sledování školní úspěšnosti dítěte
- pravidelná příprava na vyučování
- odhad schopností dítěte přípravu na povolání zvládnout

Tyto informace by měly zároveň co nejvíce odpovídat zájmům dítěte a zároveň předkládat perspektivu, společenské uplatnění a sociální jistoty zvoleného oboru. Do volby budoucího povolání vstupuje také mimo vychovatelů se svými informacemi a návrhy ředitel zařízení a sociální pracovník, aby posoudili individuální předpoklad dítěte a vhodnost zvoleného oboru. Důležitým hlediskem volby povolání je objektivní posouzení perspektiv daného oboru.

V dětských domovech jsou děti před odchodem z DD zapojeny do několika projektů, v rámci kterých si mohou nejprve brigádně, potom i jako stálí pracovníci, vyzkoušet budoucí pracovní zařazení v různých, jimi zvolených, oborech a firmách. Tyto nabídky dostávají děti v dětských domovech například od Nadace Terezy Maxové dětem (projekt New Job, New Life) nebo od projektu Your Chance. Firmy spolupracující s těmito různými projekty jsou upozorňovány na vlastnosti temperamentu a charakteru dětí z dětských domovů tak, jak to popisuje (Hořánková, Valouchová, et al., 1995)

- povrchnost – neschopnost zaujmout k věcem vážný postoj,
- kolísavost rozhodnutí – rozhodne se, uhýbá, couvá, bojí se rizika,
- nerozhodnost – nemůže se odhodlat ke konečnému kroku,
- lhostejnost – citově chladný, apatický, bez motivace,
- neschopnost jediného rozhodnutí – je nakloněn více oborům činnosti, žádný nemá výraznou převahu,
- výkyvy nálad – v krátkých intervalech se střídají různé zájmy,

- nízká úroveň volních vlastností – dojde k volbě, ale každým novým vlivem může být učiněna změna, hypochondrický postoj – u každého povolání si všímá možných zdravotních dopadů,
- neadekvátní ctižádost – nekritický postoj k sobě samému.

10. Praktická část

10.1. Cíl práce:

Tato bakalářská práce si vytyčila dva cíle:

- prvním cílem této práce je **zmapování současné legislativy týkající se výkonu ústavní výchovy a zařízení pro výkon ústavní výchovy, zjištění eventuálního rozporu mezi literou zákona a realitou života v zařízeních ÚV.**
- druhým cílem práce je **vyhodnocení vlivu pobytu v ústavních zařízeních (dětských domovech) na další život klientů po ukončení nařízení ústavní výchovy samotné.**

10.2. Hypotézy

V této práci byly vytyčeny 3 hypotézy:

Hypotéza 1.: V současné legislativě upravující výkon ústavní výchovy se neprojevuje rozpor mezi teoretickou a praktickou rovinou

Hypotéza 2.: Vliv pobytu v ústavním zařízení (dětském domově) má negativní dopad na další život klientů po ukončení ústavní výchovy

Hypotéza 3.: Legislativa upravující výkon ústavní výchovy je v současné době přehledná a dostatečná

10.3. Realizace výzkumu, výzkumné soubory, výzkumné otázky

Výzkum v bakalářské práci byl realizován kvalitativní strategií s designem případové studie. Technikou sběru dat byl polostrukturovaný rozhovor se třemi skupinami dotázaných:

- a) současní i bývalí klienti dětských domovů – 8 dotázaných – 10 otázek
- b) ředitelé DD – 7 dotázaných – 10 otázek
- c) laická veřejnost – 4 dotázaní – 10 otázek

Přímé standardizované pozorování a analýza dokumentů. Rozhovory byly sestaveny tak, aby odpověděly na výzkumné otázky.

Otázky pro klienty dětského domova (DD)

1. V kolika letech ti byla nařízena ústavní výchova? Byl jsi v diagnostickém ústavu?
2. Kolik let jsi prožil v DD?
3. Jsi stále v DD nebo jsi ho již opustil a jak je to dlouho?
4. Co se ti v DD nejvíc líbilo?
5. Co se ti v DD nejvíc nelíbilo?
6. S kolika dětmi jsi byl v zařízení a s kolika na skupině?
7. Myslíš, že tě DD dobře připravuje nebo připravil na život?
8. Omezovaly nebo omezují tě předpisy, které se musí v DD dodržovat?
9. Co ti v DD scházelo ke spokojenému životu?
10. Spolupracovali s tebou během pobytu v DD pracovníci OSPOD?

Přepis rozhovorů je součástí přílohy **Příloha 1**.

Otázky pro ředitele DD

1. Jakou kapacitu má vaše zařízení a jak jste obsazeni?
2. Můžete porovnat věkový průměr dětí v roce 2010 a dnes?
3. Jaké se projevíly změny v umisťování dětí do vašeho DD po začátku účinnosti NOZ?
4. Jak vám pomohly nebo nepomohly Standardy kvality péče o děti.?
5. Narazil jste v legislativě vztahující se k ústavní výchově na rozdíl mezi legislativou a praxí?
6. Dala by se označit některá legislativní opatření jako zastaralá nebo nevhodná?
7. Dokázal byste pojmenovat legislativní opatření, které by se podle vás mělo zrušit?
8. Cítíte tlak ze strany zřizovatele, soudu, neziskových organizací na změnu ústavní výchovy?
9. Je provoz DD podle vás drahý oproti pěstounským rodinám?
10. Jaké procento odcházejících dětí se úspěšně zařadí do života?

Přepis rozhovorů je součástí přílohy **Příloha 2**.

Otázky pro laickou veřejnost:

1. Co se vám vybaví při slovech dětský domov?
2. Jaká je vaše představa o vybavení DD?

3. Jaká je vaše představa o klientech DD? Myslíte, že jsou klienti odcházející z DD dobře připraveni na život? Znáte někoho, kdo byl umístěn do DD?
4. Myslíte, že by se DD daly úplně zrušit a nahradit například pěstouny? Myslíte, že jsou pravidla žití v DD přísná nebo málo přísná? Myslíte, že jsou v pořádku legislativní opatření týkající se práv a povinností klientů?
5. Dokážete odhadnout, jaké je složení dětí v DD – chlapci x dívky, sirotci x rodiče, Češi x Romové?
6. Víte, kdo umisťuje děti do DD?

Přepis rozhovorů je součástí přílohy **Příloha 3**.

10.4. Praktická část – vyhodnocení odpovědí

10.4.1. Klienti DD – 8 klientů

Ad. otázka 1.: Nařízení soudu o ústavní výchově probíhalo ve velkém časovém rozptýlu mezi 7. až 14. rokem věku klienta. Dětské domova mohou podle zákona č. 109/2002 Sb., přijmout klienta ve věkovém rozmezí 3–18 (ev. 26) let. Záleží tedy především na funkčnosti či nefunkčnosti rodiny, zpracování jednotlivého případu OSPODem a vyhodnocením případu soudem. Některé soudy umístění dítěte od ústavní výchovy, i přes doložené důkazy sociálních pracovníků, odmítnou a snaží se nařízením sanace rodiny stav napravit. Ze zkušeností ředitelů DD a vychovatelů vyplývá, že nejhůře se pracuje s dětmi, jejichž rodina je nefunkční a jejichž věk je od 13. let výše, protože tyto děti mají z rodiny naučený model chování, který se jen velmi těžko přetváří. Před zavedením nového Občanského zákoníku byly děti většinou umisťovány do diagnostického ústavu a po dvouměsíčním diagnostickým pobytu bylo doporučeno jejich umístění do určitého ústavního zařízení. V současné době jsou děti umisťovány podle pokynu soudu a podle volné kapacity ústavních zařízení, některé projdou diagnostickým ústavem, některé zařízením pro děti vyžadující okamžitou pomoc nebo dětskými centry.

Ad. otázka 2.: S nařízenou ústavní výchovou prožili klienti DD 4–10 let. Nejdělsí pobyt prožila klientka, která již domov opustila. V poslední době je snaha stanovit limit, po který by dítě mělo být v jednom zařízení ústavní výchovy max 3 roky. Poté by měla nastat změna – měla by se nabídnout možnost pěstounství, osvojení nebo přemístění do jiného ústavního zařízení. Tyto možnosti mají ve všech případech své „ale“ velmi výrazné – pěstounských rodin je zatím málo a mnohem častější nastává případ, kdy z pěstounské rodiny, ať už z jakýchkoliv důvodů, putuje dítě do dětského domova, jako do zařízení

„poslední záchrany“. Pro osvojení musí být dítě takzvaně právně volné, to znamená, že rodiče dítěte ztratí svou rodičovskou odpovědnost a nejsou právně k dítěti nijak vázání a naopak. Tento případ nastává nejčastěji ihned po porodu, v pozdějších letech už není tak častý, pokud do tohoto nezahrnujeme úmrtí obou rodičů. A přemístění do jiného zařízení, zvláště je-li dítě již zvyklé na „své“ tety a strejdy, na „svůj“ dětský domov je podle mého názoru zbytečné další přetrhávání citových vazeb.

Ad. otázka 3.: Z osmi odpovědí dva klienti odešli mimo dětský domov, vzhledem k věku. Jeden klient již nabyt zletilosti a zůstal v DD na takzvaný prodloužený pobyt za účelem přípravy na budoucí povolání, což umožňuje opět zákon č. 109/2002 Sb. 5 klientů pokračuje v pobytu v DD s nařízenou ústavní výchovou.

Smlouva o prodlouženém pobytu stanoví, že klient může zůstat v domově až do 26 let, ale pouze v tom případě, že se připravuje na své budoucí povolání, čímž je rozuměno studium na SOU nebo SŠ. Ve smlouvě se praví, že může být ukončena z obou stran – za strany DD, pokud klient nedodržuje podmínky stanovené vnitřním řádem DD a školním řádem příslušné školy, ze strany klienta, pokud pocítí potřebu nebo nutnost ukončit studium. Výhody prodlouženého pobytu využívá stále více klientů, je to z několika důvodů – chtějí dokončit studium, materiální zabezpečení stále dodává dětský domov, a přesto je pohyb mimo dětský domov mnohem volnější. Zde je nutné také připomenout, že za určitých podmínek se může klient, který odejde z dětského domova, do jednoho roku vrátit a domluvit si smlouvu o prodlouženém pobytu.

Ad. otázka 4.: Kulturní i sportovní akce, kamarádi, výlety, hodní vychovatelé, klidný život bez starostí, hračky, jídlo, oblečení, kroužky a škola – nejčastější odpovědi na otázku č. 4. Ze zákona jsou dány podmínky, které jsou domov, OSPOD a ostatní státní instituce povinny na základě práv a potřeb dětí dětem poskytnout. Materiální zabezpečení, zdravotní péči, speciálně pedagogický přístup, dodržování práv a povinností dětí – to vše najdeme v zákonech 19/200 Sb., 561/2004 Sb., 563/2004 Sb., nebo 359/1999 Sb. Kontrolu provozu a dodržování uvedených zákonů kontroluje nejen zřizovatel – u dětských domovů Krajský úřad, ale také kancelář státního zástupce, Česká školní inspekce a pracovníci příslušného OSPODu. Obecně můžeme říct, že jak materiální zabezpečení, tak sportovně kulturní vyžití jsou ve všech DD na velmi dobré úrovni. Výchovné i vzdělávací aktivity jsou ve všech domovech prezentovány na webových stránkách, a jak bylo řečeno v médiích, jsou děti v dětských domovech v rámci materiálního vybavení a kulturně sportovního vyžití na úrovni dětí vyšší střední třídy.

Ad. otázka 5.: Tak jak již bylo naznačeno v předešlých odpovědích, někteří, zvláště starší klienti, se jen velmi těžko přizpůsobují pravidlům chování a jednání napsaných ve vnitřním řádu DD. Návyky z domova – kouření, nerespektování pokynů dospělých, minimální příprava do školy, neplnění domácích úkolů, téměř absolutní volnost – se tu kříží s přípravou a plněním úkolů, vycházkami po splnění povinností, zákazem kouření., omezeným časem na televizi a počítač. Jako speciální složka se objevuje nevraživost na přísné vychovatele a také žádost na větší soukromí. Se zařazením do mantinelů slušného chování mají problém především klienti v období puberty, mladší klienti jsou ochotni, se, někdy i v účelovém zájmu, přizpůsobit, nejstarší klienti, kteří již opustili DD dávají naopak pohledem zpět za pravdu výchovným postupům a metodám, a to až po střetu s realitou života „na vlastní kůži“.

Ad. otázka 6.: Odpověď na otázku 6 je částečně dána zákonem č. 109/2002 Sb., který v § 4, odstavec 4 a) říká, že v dětském domově je základní organizační jednotkou rodinná skupina čítající nejméně 6 a nejvíce 8 dětí. Ve všech odpovědích byla tato čísla zmíněna. Výjimkou jsou situace, kdy z rodinné skupiny odejde najednou více dětí (např. sourozenců při zrušení ÚV nebo nabytím plnoletosti a přijetí nových klientů zatím není potvrzeno soudem). Různá zařízení ústavní výchovy mohou různý počet rodinných skupin, podle výše uvedeného zákona se v § 4 odstavec 5 říká, že dětský domov může mít maximálně 6 rodinných skupin, což znamená při plném obsazení maximální počet 48 dětí. (nejčastější počet míst v dětských domovech je 24 a 32)

Ad. otázka 7.: Všichni klienti zmiňují přípravu na život již během pobytu v DD. Nejčastěji jsou zmiňované praktické činnosti, to znamená samostatné nebo za dohledu vychovatele vykonávané praní a sušení prádla, vaření, uklízení, třídění a úklid osobních věcí. Hodně jsou vyzdvíženy, zvláště od klientů, kteří již nejsou v domově, besedy o financích, besedy o jednotlivých úřadech, které mají po opuštění DD pomoci – úřad práce, sociální zabezpečení, besedy o půjčkách, dokonce i besedy s policií o porušování právního jednání a chování. Až v pozdější době po odchodu z domova přichází na řadu téma bytu a pracovního zařazení. S blížícím se datem odchodu z dětského domova zájem o tyto besedy či informace sílí, většina dětí přiznává, že v rámci pobytu (bezstarostného) v domově nedávala všem těm praktickým věcem a poučkám velkou důležitost, s vyšším věkem však zájem pomalu vzrůstá. Přesto je vidět, že teprve život po odchodu z DD všechny tyto praktické věci, poučka a besedy v myslích klientů aktivuje naplno.

Ad. otázka 8.: V odpovědích na tuto otázku jsou zmiňovány především předpisy z vnitřního řádu. Některá omezení nebo výhody klienti pochopí teprve časem, některé předpisy jsou pro klienty méně pochopitelné. Zvláště se opět připomíná kouření, samostatné vycházky nebo nemožnost samostatné jízdy do rodiny dopravními prostředky, pokud klientovi není 15 let. V další řadě se pak většinou objevují omezení spojená s povinnostmi klienta, jako jsou služby na úklid, omezený čas strávený telefonováním ze služebního telefonu, rozdělený čas pobytu u PC a internetu, pravidelný čas učení se do školy, odevzdávání soukromého telefonu po večerce. V jednom případě se objevil požadavek na zvýšení kapesného. Mezi řádky také vyznělo občasné překročení těchto omezení – nespokojenost s krátkými vycházkami se řešila občas útěkem (svoboda...), potřeba peněz se řešila obcasnou krádeží nebo prodejem věcí.... Většina klientů však potvrdila, že v dětském domově jsou omezení vyplývající z předpisů volnější než v jiných zařízeních ústavní výchovy.

Ad. otázka 9.: Na tuto otázku klienti odpovídali relativně stejně, dětský domov zajišťuje veškeré základní potřeby, které klienti mají. Ke spokojenosti se řadily přání spíše mimoústavního charakteru – častější návštěvy rodičů, nebo ukončení ÚV, víc peněz, průběžný dohled vychovatelů. Z vnitřních pravidel DD jsou pak nejčastěji zmiňovány vycházky, více volnosti, menší počet úklidových služeb, možnost vodit si kamarády z mimoústavního prostředí, méně učení. Zároveň je nutno podotknout, že pravidla jsou v DD jasně dána vnitřním řádem, a i přesto je neustálý boj mezi vychovateli a klienty o dodržování těchto pravidel. Zájem rodičů o své děti a o návštěvy u nich, o jejich frekvenci, pak bohužel nijak ovlivnit nejde.

Ad. otázka 10.: Návštěvy a frekvence návštěv pracovníků OSPOD u klientů jsou dány zákonem č. 359/1999 Sb., kde je řečeno, že pracovníci OSPOD zjišťují každé 3 měsíce stav, chování a jednání klienta umístěného v DD. Všichni klienti se shodují, že pracovníci OSPODu za nimi jezdí pravidelně, na návštěvy se klienti těší, ať už z důvodu rozhovoru s dospělým mimo DD, nebo z důvodu účelového, klienti vždy zmiňují, že jim pracovníci OSPOD přivezou nějaký malý dárek. Důležité pro klienty je, že mohou mluvit s „někým jiným“ než s vychovateli domova jak o svých trablech, tak o svých úspěších, škole nebo se pochlubit s nově navázaným vztahem s druhým pohlavím. Pracovníci OSPOD nenavštěvují klienty jen v DD (i když je to nejčastěji), navštěvují je i ve škole nebo na internátu, aby získali celkový přehled o chování a jednání dítěte v ÚV.

10.4.2. Ředitelé DD a DDŠ – 7 osob

Ad. otázka 1.: Kapacity jednotlivých sedmi zařízení se pohybovaly v řádu 16 míst, 24 míst, 32 míst, 40 míst až po 48 míst. Nejmenší počet míst byl zaznamenán u DDŠ, ostatní počty se pohybovaly v rámci počtů daných zákonem č. 109/2002 Sb., kde je stanoven maximální počet 6 skupin v DD v počtu 48 míst.

Ve většině zařízení udávali ředitelé plnou, nebo téměř plnou obsazenost, s tím, že již dopředu jsou na volná místa avizováni noví klienti. Většina ředitelů také mimo rozhovor sdělila, že přibližně od roku 2015 se přijímání nových klientů téměř zastavilo, počty se s odcházejícími klienty snižovaly na minimální hranici, někdy i pod ní. Vše probíhalo v důsledku tlaku na sociální pracovníky a soudy, kteří byli přesvědčováni o nutnosti umístit děti nikoliv do ústavní výchovy, ale do pěstounských rodin. Teprve po dvou až třech letech, kdy se v důsledku tohoto nepsaného nařízení přišlo na to, že na takové množství dětí je pěstounských rodin opravdu málo, se situace uvolnila a možná by bylo přesnější napsat obrátila. Zařízení ústavní výchovy jsou plná a o pěstounství je malý zájem.

Ad. otázka 2.: Ve většině případů konstatovali ředitelé dětských domovů, že v roce 2010 byl věkový průměr umístěných klientů vyšší nebo stejný. Souviselo to s tím, že z rodin byly odebírány děti staršího věku, které s pubertou začínaly mít problém s docházkou do školy nebo pravidly chování v rodině, teprve v pozdějším věku se tvořily skupiny „party“ dětí se stejnými problémy a v rodinách bylo nastavení hranic chování déle dětmi respektováno. V současné rodině se snížila hranice tohoto chování společně s rozvojem technologií, sociálních sítí i s uvolněním „mravů“ nejen v rodinách, ale i ve školách. Rodiče snažící se vydělávat a zabezpečit rodinu nemají na své potomky čas a nekontrolují jejich počínání mimo školu a domov, nekontrolují jejich počínání doma, při své nepřítomnosti, ani nekontrolují, s kým se děti stýkají. To vše vede k tomu, že volný čas tráví děti v nezajímavé oblasti – u počítače, touláním se s partou, nudou. Z toho pramení problémy ve škole, nerespektování rodičů a rodiny, minimální volní vlastnosti.

Ad. otázka 3.: Nový občanský zákoník kritizují ředitelé DD jako komplikaci při umístování dětí do ústavní výchovy. Nelze říct, že by ho kritizovali za podporu umístování dětí do pěstounských rodin nebo k pěstounům na přechodnou dobu. Kritika se týká především komplikovanějšího a mnohem více neodborného umístování dětí do dětských domovů. Jedná se především o změnu cesty dítěte při umístování do DD, která dříve vedla ve většině případů přes diagnostický ústav, kde byly děti odborníky

diagnostikovány, byla sepsána komplexní diagnostická zpráva od psychologa, etopeda, vychovatele a učitele, na jejímž základě bylo doporučeno umístění dítěte ve vhodném dětském domově, s přihlédnutím na vhodnost zařízení a vzdálenost zařízení od místa bydliště. Se zprávou putovala do zařízení veškerá dokumentace o dítěti – vysvědčení, zdravotní dokumentace, rodné listy...atd. Oproti tomu je velmi kritizováno umísťování dětí v současné době, kdy dítě z rodiny odebírá pracovník OSPOD, na základě jeho doporučení dítě do zařízení ústavní výchovy umísťuje soud předběžným opatřením nebo nařízením ústavní výchovy, navíc se v poslední době velmi často stává, že nelze přihlídnout ke vzdálenosti od rodiny, protože jsou zařízení plná, takže dítě je umístěno podle možnosti volné kapacity zařízení. S tím zároveň souvisí problém, který se objevil v absenci zhodnocení vlastností dítěte, absenci dokumentace a absenci informací o dítěti. Kritika vychází z toho, že pracovník OSPODu nedokáže zhodnotit například zdravotní stav dítěte, nedokáže bez příslušné dokumentace zhodnotit úroveň vzdělávání nebo při absenci zájmu rodičů jen velmi těžko shromažďuje osobní dokumenty, například rodný list. Při nařízení rychlého předběžného opatření, například umístění dítěte zachyceného na útěku, nebo umístění sourozeneckých skupin, se tato situace ještě zhoršuje.

Ad. otázka 4.: Standardy kvality péče o děti v ústavní výchově jsou řediteli chváleny. Na jejich vytvoření se podílel tým odborníků ze zařízení ústavní výchovy. Přestože byly zpočátku brány jako pomocný materiál, staly se vyhláškou MŠMT materiálem předpisovým. Přesto ředitelé DD konstatovali, že předpisy uvedené ve standardech byly již před jejich zavedením dodržovány, ale zároveň, že s jejich pomocí byly dopracovány některé detaily práce v zařízeních ústavní výchovy, nebo byly pomocí při upřesnění právních věcí provozu DD. Standardy byly povinně zapracovány do Vnitřních řádů jednotlivých dětských domovů ve dvou kategoriích – povinné a nepovinné. Ředitelé DD shodně konstatují, že Standardy byly dobrou pomůckou, staly se kontrolním materiálem a zároveň je na nich, s vývojem společnosti a souvisejících předpisů, potřeba i nadále pracovat a zdokonalovat je.

Ad. otázka 5.: Nejčastějšími rozdíly mezi legislativou a každodenní praxí dětských domovů byly zmiňovány:

- umístování dětí mladších než 3 roky do dětských domovů (což ale souvisí se snahou OSPODu neroztrhávat umístované sourozenecké skupiny při umístění do ústavní výchovy)

- navyšování práv dětí na úkor povinností v souvislosti s nárokem na vydání kapesného
- umístování dětí s výraznými poruchami chování nebo psychiatricky medikované v souvislosti s nedostatkem míst v jiných zařízeních
- rozpor mezi názory České školní inspekce a státními zástupci na výklad jednotlivých paragrafů zákona č. 109/2002 Sb., konkrétně na opatření ve výchově.
- doporučené minimalizování a zjemňování výchovných postupů nebo sankčních opatření ve výchově kontrolními orgány

Ad. otázka 6.: Legislativní opatření, která se zdají ředitelům jako nevhodná nebo zastaralá, by se dala shrnout do těchto bodů:

- neomezené používání sociálních sítí, které se s rozvojem technologií stávají doménou a prioritní náplní volného času dětí a s tím spojená soukromá konverzace přes sociální sítě (byť vulgární nebo podporující překračování vnitřního řádu DD)
- trestní odpovědnost dětí až od 15 let by měla být snížena alespoň o rok (i 14leté děti velmi dobře vědí, kdy překračují literu zákona, přesto se cítí, že jsou nepostižitelní a zneužívají toho)
- změnit nebo sjednotit výšku kapesného, snížit výšku financí na dárky k narozeninám a svátkům
- zvýšit míru odpovědnosti a také práv pedagogických pracovníků
- zpřísnit sankce za vulgaritu a nerespektování pokynů pedagogů
- „povinné“ umístění sourozenců na jedné rodinné skupině
- povinnost zařízení umožnit dítěti pobyt v rodině i v okamžiku, kdy hrubě poruší vnitřní řád nebo úmyslně zničí majetek
- zákaz použití kapesného na úhradu úmyslně zničeného majetku
- nemožnost provést testy na THC, byť za přítomnosti druhého pedagogického pracovníka

Ad. otázka 7.: Názory jednotlivých ředitelů dětských domovů na zrušení některých legislativních opatření:

- sjednotit a navrátit se k umístování dětí do zařízení ústavní výchovy přes osu OSPOD – soud – diagnostický ústav – DD

- odstranit kontroly státního zastupitelství, nebo alespoň konzultace SZ s dětmi bez přítomnosti vedoucího pracovníka DD
- trestní odpovědnost dětí snížit z 15 na 14 let
- zrušení kapesného
- povinné umístění sourozenců na jedné rodinné skupině, odstranění vyjádření dítěte k opatřením ve výchově související s eventuálním navazujícím správním řízením.
- zdůvodňování a nemožnost provádění testů dětí z DD v dětském domově

Ad. otázka 8.: Z odpovědí na tuto otázku vyšlo následující resumé: ředitelé dětských domovů se necítí být pod tlakem zřizovatele nebo soudů na změnu ústavní výchovy. Tlak na změnu či dokonce zrušení zařízení ústavní výchovy je cítit především od Ministerstva sociálních věcí, které by chtělo zařadit dětské domovy pod svůj resort, a snížit tak údajné náklady na speciální pedagogy, kteří v zařízeních pracují. Další tlak, vyvíjený hlavně médií je cítit ze strany neziskových organizací, které podle názoru ředitelů DD slibují levnější náhradu všech služeb, které ovšem někdy nejsou dostupné ani státním zařízením – viz malý počet psychologů, nedokonalá sanace rodin, malý počet pěstounských rodin, atd. Většina konstatování je toho názoru, že systém by měl spolupracovat jak se zařízeními ústavní výchovy, tak s pěstounskými rodinami, tak i s neziskovými organizacemi, které propagují heslo, které je ale zároveň heslem celého systému – „pro dítě to nejlepší“.

Ad. otázka 9.: Neexistující relevantní srovnání nákladů na jedno dítě v pěstounské rodině a v zařízení ústavní výchovy svádí k různým interpretacím různých zájmových skupin. Dle názoru ředitelů lze skutečně srovnávat jen věci opravdu srovnatelné, to znamená lékařská péče, náklady na stravu a bydlení, náklady na materiální vybavení... Nelze srovnávat rozpočty dětských domovů s rozpočty pěstounů, protože část nákladů v rozpočtu DD je zaměřena na opravu budov, na nadstandardní lékařskou péči, na náklady na dojíždění učňů do škol, součástí rozpočtu jsou i sponzorské finanční dary dětskému domovu. Názor ředitelů dětských domovů je ten, že náklady na ústavní péči jsou srovnatelné s náklady v pěstounské rodině, možná o malou částku větší. To však vyplývá z toho, že je podle zákona podmínkou, že o děti se v ústavní výchově stará vysokoškolsky vzdělaný personál – speciální pedagogové.

Ad. otázka 10.: U těchto odpovědí je nutno předem upřesnit, že úspěšným zařazením do života, po opuštění dětského domova, se rozumí ukončení studia, začlenění

se do pracovního procesu, získání bydlení, eventuálně založení rodiny. Jako neúspěšným zařazením se do života se v tomto případě rozumí bydlení u rodičů nebo příbuzných, evidence na úřadu práce, nedokončené vzdělání, obživa nekalými až trestnými činnostmi. Pro úspěšnost zařazení se do života po odchodu z DD musíme také započítat místo, kdy dětský domov leží – zda v blízkosti většího města nebo na méně frekventovaném místě, kde je možnost získání zaměstnání menší. Podle odhadů ředitelů je úspěšnost dětí, které odejdou z dětského domova 25 až 75 %. Je velmi obtížné tyto počty odhadnout, informace o úspěšnosti dodávají samy děti, které se i po odchodu z dětského domova do DD vracejí na méně či více pravidelné návštěvy. Tyto odhady jsou velmi ovlivněny skutečností, že po odchodu dětí z DD mezi 18–26 rokem (záleží na délce studia), již ani DD ani sociální pracovník nemá možnost oficiálně pomáhat nebo získávat informace o dítěti, pokud ono samo nechce. Pokud tedy bereme v úvahu středně velký dětský domov s počtem 32 lůžek, mohli bychom říct, že v průměru 16 dětem se povede zařadit se do běžného života.

10.4.3. Laická veřejnost – 4 osoby

Ad. otázka 1.: Odpovědi na tuto otázku jsou velmi rozdílné, záleží na povědomí a znalostech nebo informacích z médií u těchto dotazovaných. Můžeme však pozorovat velkou rozlišnost v posuzování náhledu na dětské domovy, od představ „klášterního“ typu s jednou místností na spaní, s jednou místností na jídlo a jednou místností na hraní, až po jasnou představu o rozvržení a vybavení dětského domova, většinou z vlastní zkušenosti nebo informace osoby dětskému domovu hodně blízké. Někdy je dětský domov srovnáván s pěstounským bytem nebo domem, což je ovšem jiný styl péče o děti, přestože někdy bývá počet dětí hodně podobný. V každém případě je nutno konstatovat, že představa o dětském domově se může rozdělit na 4 typy – konzervativní s nádechem minulého režimu, střední vize průměrného bydlení a bytu a znalostní s informacemi přímo od pramene.

Ad. otázka 2.: Znalosti a představy o vybavení DD jsou v podobném kontextu jako znalosti o dětském domově. Mezi lidmi kolují jak zkreslené představy o domově s „chudáky dětmi“, které jsou rády a vděčny za to, že vybavení a oblečení mají z bazarů, o ostatní vybavení, kola, brusle, lyže, počítač, se dělí mezi sebou a dětský domov je velmi limitován financemi, které jim stát na provoz a mzdy přidělí. Zde je pravděpodobně zaměňován dětský domov státního typu s neziskovými organizacemi (např. Klokánek),

protože například v době Vánoc se konají jak peněžní, tak materiální a dárkové sbírky pro oba typy organizace. Druhým pohledem je středně zabezpečená organizace, která se snaží přilepšit umístěným dětem charitou nebo sponzorskými sbírkami život v ústavní výchově. Třetí, pravděpodobně nejmenší skupina laických občanů má informace velmi přesné, a tudíž dokáže odhadnout velmi dobré materiální i finanční zabezpečení jak dětí, tak dětského domova samotného.

Ad. otázka 3.: Představa o dětech v dětském domově je spíše negativní. V rozhovorech s laickou veřejností převládá, pravděpodobně i díky zkresleným mediálním informacím představa, že v dětských domovech – v děčáku – jsou umístěny především děti problémové, z důvodu nedodržování obecně platných předpisů, z důvodu nerespektování autorit, z důvodu krádeží, z důvodu záškoláctví, nebo z důvodu absence rodičů, děti z kojeňáku. Je zajímavé, že u dotazované laické veřejnosti teprve potom přišla na řadu dedukce o společném ubytování chlapců a dívek. V nejhrubším slova smyslu bychom mohli velmi krátce odpovědět jen slovy „hajzlíci, cikáni, sirotci“. Teprve po hlubším promyšlení si otázky, jsou uváděny i další, méně specifikované možnosti – zlobivé, ale na úrovni dětí z rodin, sociálně slabé, nestarající se rodiče, velké množství sourozenců, děti, které si nikdo nevzal do pěstounství.

Ad. otázka 4.: I přesto, že někteří oslovení laici z řad veřejnosti měli dobré informace o dětském domově, jejich odpovědi na to, zda jsou děti dobře připravené na život po odchodu z DD, jsou vesměs negativní. Ovlivnění médií v tomto bodě bylo velmi silně znát. Přestože ředitelé DD potvrzují svými odpověďmi nejen dobrou připravenost, ale i schopnost se přizpůsobit životním podmínkám mimo DD v 50 a více procentech dětí, představa o odchodu dětí z dětského domova nepřipravených, nechápajících a posléze nepracujících, kradoucích, okamžitě podléhajících trestným činům, bezdomovectví, drogovému dealerství nebo prostituci, je velmi zakořeněná. Možná i záměrně podporovaná odpůrci ústavní výchovy. Zároveň se u laiků majících informace objevuje i zmínka o nepřijímání a nerespektování argumentů vychovatelů, či bývalých klientů, kteří již touto fází odchodu z DD, ať již úspěšně nebo neúspěšně, prošli. Pak je konfrontace s drsnou životní realitou o to tvrdší.

Ad. otázka 5.: Dotazovaní klienti z laické veřejnosti se většinou, ať už z blízka nebo z větší vzdálenosti s někým, kdo byl umístěn do DD, setkali. Představa o umístění je opět poměrně různorodá. Od případu umístění dívky, jejíž rodiče zahynuli, přes „zlobivého kluka“, nepovedenou adopci, adopci dětí mimo republiku, až po rodiče, kteří se místo

starosti o děti zabývali fetováním, nebo umístěním sourozence k dalším sourozencům do DD. Ovšem znalosti o možnostech umístění, o příčinách umístění nebo o práci sociálních pracovníků byly velmi povrchní. Ve většině případů, kromě „zlobivých dětí“, projevovala laická veřejnost soucit s dítětem, bylo jim to líto, přáli dítěti buď brzký návrat a narovnáání vztahů v rodině, nebo novou rodinu.

Ad. otázka 6.: Pěstounství a pěstouni jsou pro laickou veřejnost magická slova. Bez, alespoň minimálního, získání informací o porovnání života dětí v dětském domově a u pěstounů, je v tomto případě laická veřejnost jasně na straně pěstounství. Zároveň je však jisté povědomí o tom, že zatím je pěstounských rodin málo, umístění dítěte do pěstounské péče nebo adopce je zdlouhavé, a i laická veřejnost si uvědomuje, že ani pěstouni si nevezmou všechny děti, které jim jsou nabídnuty. V tomto ohledu je akceptován názor, že obě varianty zatím musejí fungovat vedle sebe a vzájemně se doplňovat. Poměrně často se objevuje i jeden z názorů, který se objevil v odpovědích u laické veřejnosti – „pěstouni jsou potřeba, ale já bych to dělat nechtěl...“

Ad. otázka 7.: Většina laické veřejnosti nedokáže tuto otázku posoudit. Neznalost předpisů a zákonů pro ústavní výchovu a péči zkrsluje odpovědi, které jsou pouhými odhady dané skutečnosti. Kromě toho, že jsou pravidla žití přirovnávána k pravidlům klasické rodiny – přísnost, důslednost a pak také volnost, panuje představa, že v dětském domově musí být i trochu větší přísnost v otázkách výchovy a respektu. Zajímavé bylo srovnání v odpovědi laické veřejnosti s minulým režimem, kdy pravidla žití v zařízeních ústavní péče mnohem přísnější, ale zároveň připomínající vězení a devastující dětskou duši, mimo toho také nerespektující práva dětí. Lze jen polemizovat o tom, zda dnešní demokratický přístup a prosazování práv dětí nevede k opačnému pólu chování a jednání dětí, nejen k sobě samým, ale také k dospělým – učitelům, vychovatelům a v neposlední řadě k rodičům.

Ad. otázka 8.: V této otázce se laická veřejnost poměrně hodně shoduje. Možná jsou za tím i vyhocené mediální kauzy okolo šikany učitelů, napadení pedagogů rodiči, nebo dokonce střelba ve školách v USA. Body, ve kterých se všechny odpovědi shodují se dají shrnout takto:

- je potřeba prosazovat nejen práva, ale i povinnosti dětí
- základem je výchova v rodině, zájem rodičů
- plnění práv a povinností dětí musí probíhat v souladu a na všech úrovních – jak v rodině, tak ve škole, tak také samozřejmě v zařízeních ústavní výchovy.

Bohužel v dětském domově a ostatních zařízeních ústavního typu jsou někdy práva dětí absolutně stavěna nad práva vychovatelů, už jen porovnáváním dospělý versus dítě, kdy je vždy přihlédnuto kladně k postavení dítěte.

Ad. otázka 9.: Počty chlapců a dívek, počty sirotků v DD a počty Romů byly v odpovědích laické veřejnosti pouze odhadovány. Přesto nám vykreslují podvědomě zakořeněnou představu o dětech v dětském domově.

- odpověď na první srovnání dvojaká – chlapců a dívek je přibližně stejně, nebo chlapců je víc. Přitom poslední odhady dětí umístěných v dětských domovech mluví o stejném, nebo u dívek větším počtu.
- počty sirotků byly laickou veřejností skutečně jen odhadované – od několika málo jedinců po polovinu osazenstva DD. Je opět výzkumy prokázáno, že v dětských domovech je sirotků opravdu minimum. Ovšem ještě je potřeba zmínit, že tato kategorie je ještě rozdělena na oboustranné a jednostranné sirotky.
- zakořeněná představa plného dětského domova romských dětí je opět mylná. Ano v dětském domově jsou i děti romských rodičů. Velmi obtížné je však identifikovat dítě romské národnosti, ke které se málokdo hlásí. Pokud bychom označili za romské dítě podle barvy pleti, je jich nyní v dětských domovech zhruba 1/5. Všechny ostatní děti jsou bílé rasy. V povědomí laické veřejnosti jsou tyto počty skutečně velmi zkreslené a můžeme říct i nadále zkreslované.

Ad. otázka 10.: Po zavedení Nového občanského zákoníku byl z trojúhelníku soud – OSPOD – diagnostický ústav, vynechán, a téměř zlikvidován jako nepotřebný, jeden z důležitých pilířů umístění dítěte do dětského domova – právě diagnostický ústav. Znovu je nutné upozornit na vliv médií na představy a zároveň odpovědi laické veřejnosti, které uvízly v představách vyhocené záběry odebíraných plačících dětí, hořekující matky a nekompromisní sociální pracovnice či příslušníků policie. Z toho také vyplývají odpovědi, laické odpovědi, které ve většině případů označují sociálního pracovníka a policii. Již méně je označován soud společně s policií a sociálním pracovníkem. Nejméně je při umisťování dítěte zmiňována další součást tohoto procesu – rodiče, eventuálně škola. Všechny tyto instituce by měly být v souladu na názor, jestli je dítě nutné umístit do zařízení ústavní výchovy, poslední slovo a rozhodnutí má na starosti soud.

11. Shrnutí teoretických poznatků práce

Motto: Dětský domov není trest, ale pomoc!

Vzhledem k tomu, že stěžejní teoretické poznatky práce jsou uvedeny v předchozích odstavcích, může být shrnutí sepsáno v několika bodech:

1. nezletilé děti jsou do DD umístovány z několika různých důvodů – ať z hlediska problémů rodiny (např. dysfunkční rodina, alkoholismus, drogová závislost nebo prostituce rodičů, zneužívání a týrání dětí, trestná činnost), nebo problémů dětí (např. poruchy chování, drogová závislost, alkoholová závislost, gamblerství),
2. existuje několik forem náhradní rodinné péče – ústavní péče (např. dětská centra, zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc, diagnostické ústavy, výchovné ústavy, dětské domovy, dětské domovy se školou), pěstounská péče, adopce
3. nezletilé děti mohou být umístěny do zařízení náhradní rodinné péče pouze na základě opatření nařízených soudem – předběžné opatření (PO), ústavní výchova (ÚV), ochranná výchova (OV), to vše se ale děje na podnět OSPOD nebo rodičů
4. klientů s nařízenou ústavní výchovou se **nedílně** týkají legislativní opatření uvedené v zákoně č. 109/2002 Sb., **nejčastěji** se jich týkají legislativní opatření uvedené v zákoně č. 109/2002 Sb., v zákoně č. 561/2004 Sb., v zákoně č. 359/1999 Sb. a samozřejmě v Úmluvě o právech dítěte, sdělení č. 104/1991 Sb.
5. důležitým posláním zařízení náhradní rodinné péče je integrace a socializace dítěte, příprava na budoucí povolání a na samostatný život po ukončení pobytu v dětském domově.

Bakalářská práce byla zaměřena na legislativu, která dětského klienta provází ústavní výchovou. Teoretická část dala odpověď na otázku, že legislativními útvary, které provázejí klienta dětského domova nedílně, jsou opatření uvedené v zákoně č. 109/2002 Sb., a že legislativními útvary, které provázejí klienta dětského domova nejfrekventovaněji, jsou opatření uvedené v zákoně č. 109/2002 Sb., v zákoně č. 561/2004 Sb., v zákoně č. 359/1999 Sb. a samozřejmě v Úmluvě o právech dítěte, sdělení č. 104/1991 Sbírky.

Práce byla zaměřena na klienty dětských domovů, jako zařízení ústavní výchovy. Prvním cílem bakalářské práce je zmapování současné legislativy týkající se výkonu ústavní výchovy a zařízení pro výkon ústavní výchovy, zjištění eventuálního rozporu mezi literou zákona a realitou života v zařízeních ÚV.

Druhým cílem práce bylo vyhodnocení vlivu pobytu v ústavních zařízeních (dětských domovech) na další život klientů po ukončení nařízení ústavní výchovy samotné. V bakalářské práci byl výzkum realizován kvalitativní strategií s designem případové studie. Technikou sběru dat byl polostrukturovaný rozhovor, přímé standardizované pozorování a analýza dokumentů. Rozhovory jsou sestaveny tak, aby vhodně odpovíděly na výzkumné otázky.

Výzkumný soubor tvoří

- a. klienti vybraných zařízení ÚV (dětských domovů) v Jihočeském kraji
- b. ředitelé dětských domovů v Jihočeském kraji
- c. laická veřejnost – náhodně vybrané osoby s bydlištěm v okolí do 10 km od zařízení ÚV

V této práci byly vytyčeny 3 hypotézy:

Hypotéza 1.: V současné legislativě upravující výkon ústavní výchovy se neprojevuje rozpor mezi teoretickou a praktickou rovinou

Tato **hypotéza nebyla potvrzena**. Vyplývá to především z odpovědí ředitelů dětských domovů. Rozpor s legislativou je komentován především v umístování dětí mladších než 3 roky (byť se skupinou sourozenců), umístování dětí s poruchami chování, psychickými poruchami, umístování dětí bez základní dokumentace, umístování dětí, které mají již problémy se zákony. Zajímavým detailem v odpovědích ředitelů je pak rozpor v názorech na provedení legislativy mezi Českou školní inspekcí a Státními zástupci. V odpovědích klientů DD se pak projevuje rozpor mezi teoretickou a praktickou rovinou ve sféře relativní volnosti a výše kapesného. Laická veřejnost pak tuto hypotézu hodnotí poměrně vágně, vzhledem neznalosti fungování a prostředí u většiny dotázaných.

Hypotéza 2.: Vliv pobytu v ústavním zařízení (dětském domově) má negativní dopad na další život klientů po ukončení ústavní výchovy

Nikdo nepochybuje o tom o tom, že nejlepším prostředím pro vývoj dítěte je funkční rodina. Pokud ale rodina není funkční, nemá smysl vracet děti z ústavních zařízení do nefunkční a nespolupracující rodiny, která někdy prostředí, zdravý vývoj, a dokonce život dítěte ohrožuje. Mnohé děti zároveň přicházejí do dětských domovů na počátku dospívání

a puberty, s vážnými problémy, psychicky deprivované z vlastních rodin, zároveň si již vyzkoušely záškoláctví, užívání drog, krádeže, to vše například pod vlivem kamarádů nebo sociálních sítí.

Podle názorů ředitelů dětských domovů je, kromě pěstounských rodin a sanace rodin neziskovými organizacemi, ústavní výchova jednou z mála možností, jak pokřivené názory na život a budoucnost dlouhodoběji formovat k úspěšnému zařazení se do života „po děcáku“. Nesmyslné poukazování na to, „jak se děti v dětských domovech nic nenaučily“, je neskutečně zavádějící. Důkazem toho je, že v každém navštíveném Domově se pracovalo na několika variantách projektů, které měly odcházející děti podpořit při jejich vstupu do života, v každém Domově se během týdne děti podílely na základních domácích pracích – vaření, uklízení, praní a v každém Domově probíhala průběžně finanční gramotnost. Druhou otázkou však je, jak si děti, zvláště v pubertálním věku, které byly do DD umístěny ve věku 15 let a více, těsně před odchodem z DD tyto praktické zkušenosti osvojí a budou brát za své. Jednou ze zkušeností ředitelů DD i dětí je, uvítání s příchodem zletilosti „nabytí svobody, volnosti, ukončení řádů a předpisů“.... Poté ovšem přichází tvrdá realita života a nutnost postarání se sám o sebe, a právě v těchto okamžicích „dospělé děti“ nejvíce selhávají.

Všechny navštívené Domovy dnes spolupracují s neziskovými organizacemi nebo nadacemi na různých projektech, vztahujících se k odchodu dětí z DD do života. Namátkou uvedme projekt Your Chance nebo New Job, New Life. Díky těmto projektům se zařazení dětí, odcházejících z DD do života, velmi zlepšilo, což nakonec potvrzují i odpovědi ředitelů a klientů DD, které jsou proti různě zveřejňovaným statistikám, s podtextem „dětí z děcáků jsou z DD rovnou pod most nebo do vězení“, mnohem pozitivnější.

Na základě odpovědí klientů a ředitelů DD můžeme tedy konstatovat, že **ani tato hypotéza se nepotvrdila.**

Hypotéza 3.: Legislativa upravující výkon ústavní výchovy je v současné době přehledná a dostatečná.

Jakkoliv byla legislativa v této práci zpřehledněna, není možné říct, že by její současná podoba vyhovovala. Na inovaci základního Zákona 109/2002 Sb. již delší dobu pracují, podle nejnovějších informací, nejen pracovníci a právníci Ministerstva školství, Asociace náhradní výchovy, ale hlavně praktici z Dětských domovů. Spolupráce je nutná i od ostatních ministerstev, které také mají vliv na ústavní výchovu – MPSV, MZ, MSp.

Základní data jsou samozřejmě jasně nastavena, ale vše se vyvíjí, a navíc nečekaně a nevhodně do tohoto procesu vstoupil Nový občanský zákoník. Jasný postup při umístování dětí do ústavní výchovy, úloha soudu, OSPODu, diagnostických ústavů, stanovení kompetencí ředitelů DD vzhledem ke kompetencím zákonných zástupců, práva a povinnosti dětí, kapesné, dozor státního zastupitelství, to jsou všechno témata, o kterých se velmi živě diskutuje a která by měl nový zákon o ústavní výchově vyřešit.

Také „výstřelky“ v podobě metodiky MPSV (parafrázováno: „děti od 15 let svého života se mohou samostatně rozhodnout, zda budou pokračovat ve studiu, či nikoliv.....se mohou samostatně rozhodnout, zda zůstanou v dětském domově či nikoliv.... - tato formulace je navíc protiprávní, děti jsou umístovány do ústavní výchovy soudem), kvalitnímu zpracování Zákona příliš nepomáhají.

Můžeme tedy konstatovat, že ani **hypotéza 3 se nepotvrdila**.

12. Závěr

Speciálně pedagogická legislativa, tvořená kompetencemi Ministerstva školství, Ministerstva práce a sociálních věcí, Ministerstva zdravotnictví a Ministerstva spravedlnosti, společně s Ústavou ČR a Úmluvou o právech dítěte tvoří celkovou strukturu zákonů a předpisů, které provázejí speciálně pedagogickou klientelu, konkrétně děti umístěné v dětských domovech v každodenním životě. Přestože se před několika roky zvedla vlna „odporu“ proti dětským domovům a ústavní výchově, kterou podporovaly neziskové organizace, s poukazem, že všechny děti by měly být umístěny do pěstounské péče, realita se ukázala být dosti odlišná. Pěstounských rodin není tolik, kolik by bylo potřeba a koordinace pěstounství a ústavní výchovy (mimo jiné zahrnující nejen dětské domovy, diagnostické ústavy, výchovné ústavy, ale také v sociální ústavy) je nezbytná. Čísla o ústavní výchově se předkládají různě, málokde se ale objeví fakt, že z 20tisíc dětí v ústavní výchově je 10tisíc dětí v ústavech sociální péče, protože jsou tak tělesně nebo mentálně postižené, že nemohou být umístěny v pěstounské péči.

Z praktické části této bakalářské práce vyplynulo, že výsledky výzkumů různých organizací nebo státních orgánů mohou (a jsou) interpretovány zkresleně, záleží na úhlu pohledu.

Z této práce vyplynuly jednoznačné poznatky tří odlišných skupin dotazovaných.

Klienti dětských domovů se přizpůsobují základní speciálně pedagogické legislativě v rámci Vnitřních řádů jednotlivých zařízení, i když s nimi nejsou ztotožnění a požadují mnohem větší „svobodu a volnost“. Na druhé straně si musíme uvědomit, proč byly tyto děti umístěny do ústavní výchovy – není to jen sociálně slabá rodina nebo ztráta jednoho nebo obou rodičů, ale především neplnění svých povinností – záškoláctví, útěky, návykové látky, negativní vliv party kamarádů... (je zvláštní, že tyto posledně jmenované děti potom nejvíce v ústavní výchově hlasitě mluví především o svých právech.) Cesta z dětského domova do reálného života je všemi potvrzovaná jako těžká. Většinou má tři směry – „propadnutí a šikmá plocha“, „náraz, propad a výstup vzhůru s pomocí nebo bez“, „zvládnutí přechodu“. V každém případě klienti většinou zpětně přiznávají, že o všech nástrahách byli již v domově poučovani a vedení k tomu, aby vstup do života proběhl hladce.

Dotazovaná skupina ředitelů DD vede svá zařízení v duchu předpisů a zákonů, přesto je z odpovědí patrné, že jednotlivé předpisy a zákony musí být postupně inovovány,

protože i ústavní výchova se vyvíjí. Největší problémy jsou v rozdílnosti teorie a praxe umístování dětí do DD, se zněním Nového občanského zákoníku, v téměř celkové likvidaci funkce Diagnostických ústavů a v rozporech výkladu zákonů a předpisů mezi ČŠI a Státním zastupitelstvím. Přesto je pozitivně kvitována pomoc „Standardů kvality péče...“, spolupráce s jednotlivými pracovníky OSPODu či spolupráce s nadacemi a neziskovými organizacemi. Z praktických poznatků možná překvapivě vyplývá, že zařazení dětí z dětských domovů do života je pravděpodobně pozitivnější, než je všeobecně publikováno. Zároveň však musíme konstatovat, že je potřeba jasně formulovat, co je myšleno „zařazením do normálního života“ (práce?, bydlení?, rodina?, práce a bydlení?, práce a bydlení a rodina?)

Výsledky výzkumu u skupiny laické veřejnosti je rozporuplný. Přestože dotazovány byly jen 4 osoby, potvrdil se nepsaný odhad. Zhruba 2/3 dotazovaných si stále představuje dětský domov jako polověžeňské zařízení se syčáky a zlodějčky, co „dělají bordel, perou se a nechodí do školy“ a zároveň útlocitně hovoří o „chudácích z děcáku“, kteří potřebují darovat obnošené věci, aby měli v Domově co na sebe. Představy o fungování jsou velmi zkreslené, a to nejen v oblasti materiální, ale ještě více v oblasti legislativní. A přitom podle solidního výzkumu i praktických poznatků jsou děti v dětských domovech zabezpečeny na úrovni vyšší střední třídy...O soustavě zařízení ústavní výchovy v posloupnosti středisko výchovné péče – diagnostický ústav – dětský domov – dětský domov se školou – výchovný ústav a jejich konkrétních funkcích, neví z laické veřejnosti téměř nikdo. Další zkreslenou představou jsou mediálně prosazované zprávy „dítě je odtrháváno od matky sociální pracovníci, za přítomnosti policie a odváženo do dětského domova...“

Celkově tedy z práce vyplývá, že je nutné inovovat zákony a předpisy zabývající se ústavní výchovou, jasně formulovat kompetence, práva a povinnosti jak zákonných zástupců, tak ředitelů dětských domovů a posílit prevenci, to znamená předcházet selhání biologických rodičů. Je nutné za spolupráce všech participujících organizací, státních či nestátních, organizačně, finančně a odborně zajistit jak programy prevence, tak sanace ohrožených rodin (kde ovšem chybí sankce za nedodržení sanačních opatření). Znamená to také zkvalitnit terénní sociální práci.

Není totiž pochyb o tom, že nejlepším prostředím pro vývoj dítěte je funkční rodina.

13. Bibliografie a citace

13.1. Literatura

- 1) **BECHYŇOVÁ, V., KONVIČKOVÁ, M.,** *Sanace rodiny*. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-807367-392-5. s. 51.
- 2) **BUBLEOVÁ, V., VRÁNOVÁ, L., VÁVROVÁ, A., FRANTÍKOVÁ, J.** *Základní informace o náhradní rodinné péči*, Středisko náhradní rodinné péče o. s., Praha 2011, ISBN 978-80-87455-01-2 , s. 14
- 3) **DUNOVSKÝ, J.** *Dítě a poruchy rodiny*. 1. vyd. Praha: Avicenum, 1986, s. 28
- 4) **HOLUB, M., NOVÁ, H., HYKLOVÁ, J.** *Zákon o rodině – komentář a předpisy souvisící*, Praha: Linde, 2005. s 119.
- 5) **HOŘÁNKOVÁ, V.; VALOUCHOVÁ, E.; MACÁKOVÁ, D. a kol.** *Metodická příručka poradce pro volbu povolání*. Praha: SLON, 1995. ISBN 80-85850-21-4, s. 48
- 6) **JANDOUREK, Jan.** *Sociologický slovník*. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-535-0.
- 7) **SOBOTKOVÁ I.,** *Publikováno ve sborníku z kolokvia o náhradní výchově, které se konalo r. 2008 na Právnické fakultě UK v Praze*
- 8) **STŘELEČEK, S., MARÁDOVÁ, E., MARHOUNOVÁ, E., ŘEHULKA, J.** *Kapitoly z rodinné výchovy*. Fortuna, Praha, 1992, IBSN 80- 85298-84-8, s. 74
- 9) **VÁGNEROVÁ, M.** *Psychopatologie pro pomáhající profese*. Praha: Portál, 1999. ISBN 80-7178-214-9, s. 317
- 10) **VÁGNEROVÁ, M.** *Psychopatologie pro pomáhající profese*. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-414-4. s. 592

13.2. Zákony

- 1) **Sdělení č. 104/1991 Sb.** Sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí o sjednání Úmluvy o právech dítěte, částka 22/1991, platnost od 8.4.1991, účinnost od 6.2.1991
- 2) **Ústavní zákon č. 1/1993 Sb.** Ústava České republiky, částka 1/1993, platnost od 28.12.1992, účinnost od 1.1.1993 Vydání: čtrnácté. Praha: Armex Publishing, 2019. Edice kapesních zákonů. ISBN 978-80-87451-66-3.

- 3) **Vyhláška č. 438/2006 Sb.** Vyhláška, kterou se upravují podrobnosti výkonu ústavní výchovy a ochranné výchovy ve školských zařízeních, částka 142/2006, platnost od 13.9.2006, účinnost od 13.9.2006
- 4) **Zákon č. 20/1966 Sb.** o péči o zdraví lidu, ve znění pozdějších předpisů.
- 5) **Zákon č. 108/2006 Sb.** Zákon o sociálních službách, částka 37/2006, platnost od 31.3.2006, účinnost od 1.1.2007
- 6) **Zákon č. 109/2002 Sb.** Zákon o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů, částka 48/2002, platnost od 29.3.2002, účinnost od 1.7.2002
- 7) **Zákon č. 359/1999 Sb.** Zákon o sociálně-právní ochraně dětí, částka 111/1999, platnost od 30.12.1999, účinnost od 1.4.2000
- 8) **Zákon č. 561/2004 Sb.** Zákon o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), částka 194/2004, platnost od 10.11.2004, účinnost od 1.1.2005
- 9) **Zákon č. 89/2012 Sb.** Zákon občanský zákoník, částka 33/2012, platnost od 22.3.2012, účinnost od 1.1.2014
- 10) **Zákon č. 99/1963 Sb.** Občanský soudní řád, částka 56/1963, platnost od 17.12.1963, účinnost od 1.4.1964

13.3. Elektronické zdroje

- 1) *Ministerstvo zdravotnictví České republiky* [online]. MZČR:©2020 [cit.2020-5-25]. Dostupné z:<https://www.mzcr.cz>
- 2) *Family violence* [online].[cit. 2020-5-26]. Dostupné z:
https://en.wikipedia.org/wiki/Family#Family_violence
- 3) *Progres for Children* [online]. Unicef: ©2020 [cit. 2020-5- 21]. Dostupné z:
[https://www.unicef.org/protection/files/Progress_for_Children-No.8_EN_081309\(1\).pdf](https://www.unicef.org/protection/files/Progress_for_Children-No.8_EN_081309(1).pdf)
- 4) *Institucionální ústavní péče o dítě* [online]. Knihovna náhradní rodinné péče: ©2020 [cit. 2020-5-25]. Dostupné z: <http://www.knihovnanrp.cz/nahradni-rodinna-pece/system-nahradni-rodinne-pece-v-cr/institucionalni-ustavni-pece-o-dite/>
- 5) *Ministerstvo školství mládeže a tělovýchovy* [online]. MŠMT ©2019 [cit.

- 2019-4-20]. Dostupné z: <https://www.msmt.cz>
- 6) *Ministerstvo práce a sociálních věcí* [online]. MPSV: ©2019 [cit. 2019-4-20]. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz>
 - 7) *Ministerstvo spravedlnosti* [online]. JUSTICE ©2019 [2019-4-20]. Dostupné z: <https://www.portal.justice.cz>
 - 8) *Ministerstvo vnitra* [online]. MVCR ©2019 [cit. 2019-4-20]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz>
 - 9) *Strategie prevence* [online]. DD Dolní Čermná ©2020 [cit. 2020-5-26]. Dostupné z: <https://www.ddcermna.cz/Ke-stazeni/strategie%20prevence%20.pdf?1527192764>
 - 10) *Foster Carers* [online]. ©2020 [cit. 20-5-25]. Dostupné z: <https://www.gov.uk/foster-carers>
 - 11) *Children's Home* [online]. Children's Home ©2020 [cit. 2020-5-25]. Dostupné z: <https://thechildrenshome.net/>

14. Přílohy

Příloha 1 – odpovědi klienta odpovědi klienta DD - K1 (16 let):

1. **V kolika letech ti byla nařízena ústavní výchova? Byl jsi v diagnostickém ústavu?**

Sem jsem přišel, když mi bylo 10, přišel jsem z diagnostáku.

2. **Kolik let jsi prožil v DD?**

Zatím jsem tu 6 let.

3. **Jsi stále v DD nebo jsi ho již opustil a jak je to dlouho?**

Jsem tady celou dobu, co jsem sem přišel.

4. **Co se ti v DD nejvíc líbilo?**

Jsou tu prima kamarádi a pěkný akce, třeba když jedeme na dětský den nebo když jezdíme na kolech.

5. **Co se ti v DD nejvíc nelíbilo?**

Nesmí se tu kouřit, málo vycházek a přísná teta, ale to už jsem si zvykl.

6. **S kolika dětmi jsi byl v zařízení a s kolika na skupině?**

Většinou se sedmi, občas se šesti, nebo osmi, nejmíň nás bylo pět.

7. **Myslíš, že tě DD dobře připravuje nebo připravil na život?**

Ted' jsem na intru a trochu mě překvapilo, že si musím všechno vyběhat sám, ale to, co nás v děcáku učili, to jsem si zapamatoval a ted' se mi to hodí.

8. **Omezovaly nebo omezují tě předpisy, které se musí v DD dodržovat?**

Štvalo mě, že jsem do patnácti nemohl na celodenní vycházku a že jsem nemohl sám jezdit vlakem domů. A pak taky ty služby na úklid a pravidelné učení.

9. **Co ti v DD scházelo ke spokojenému životu?**

To že jsem byl pořád pod dohledem, krátké vycházky a že táta za mnou málo Jezdil a že si mě málo bral domů.

10. **Spolupracovali s tebou během pobytu v DD pracovníci OSPOD?**

Jo ti přijížděli každé tři měsíce, popovídali jsme a vždycky něco přivezli. Ted' za mnou jezdí na intr.

odpovědi klientky DD - K2 (17 let):

1. V kolika letech ti byla nařízena ústavní výchova? Byl jsi v diagnostickém ústavu?

Soud mi to nařídil, když mi bylo 13 let, přivezli mě z domova.

2. Kolik let jsi prožila v DD?

Zatím jsem tady 4 roky.

3. Jsi stále v DD nebo jsi ho již opustila a jak je to dlouho?

Jsem pořád v DD, dojíždím každý den do školy, takže se vracím až ve čtyři odpoledne, takže na děcáku jsem jen po večerech.

4. Co se ti v DD nejvíc líbilo?

Jsem ráda, že tady můžu být, nemám kam jít. Mám tady téměř všechno, co potřebuji, teď už i tu volnost, za půl roku mi bude 18 let. Strašně mě bavily výlety.

5. Co se ti v DD nejvíc nelíbilo?

Ze začátku bylo těžké zvyknout si na pravidla a na to, co chtějí tety, ale teď už mi to přijde normální, asi by to bylo v rodině taky tak.

6. S kolika dětmi jsi byla v zařízení a s kolika na skupině?

Většinou nás tam bylo šest až osm, podle toho, jak se děti měnily.

7. Myslíš, že tě DD dobře připravuje nebo připravil na život?

Myslím, že ano. I když různé poučky tet a strejdu z nás nikdy nikdo moc nebral, měli jsme besedu o penězích, s policajtama, i s dětma, co odešly dřív. To se teď doopravdy hodí.

8. Omezovaly nebo omezují tě předpisy, které se musí v DD dodržovat?

No teď už jenom ty večerky, když přijedu ze školy a služby na úklid a mytí nádobí, v děcáku se nesmí kouřit, tak to musím chodit na vycházku a taky si myslím, že kapesný je malý, jinak asi nic. Jo, a že nás je na jeden počítač s internetem víc.

9. Co ti v DD scházelo ke spokojenému životu?

Asi že jsem měla málo volnosti, doma bych hodila tašku do pokoje a šla bych za partou až do večera. Tady se musíte učit, večeret, dělat úkoly, uklízet atak.

10. Spolupracovali s tebou během pobytu v DD pracovníci OSPOD?

Teta ze sociálky se o mě vždycky starala, i když mohla přijet jednou za čtvrt roku, přijela občas častěji, přivezla mi něco dobrého nebo hezkého, popovídali jsme si o tom, co mě trápí a co se mi povedlo. To bylo vždycky fajn.

odpovědi klienta DD K3 (19 let):

- 1. V kolika letech ti byla nařízena ústavní výchova? Byl jsi v diagnostickém ústavu?**

Přišel jsem do děčáku před sedmi lety. Bylo mi dvanáct. Nejdřív jsem byl 8 neděl v diagnostickém ústavu.

- 2. Kolik let jsi prožil v DD?**

V DD jsem byl 6 let, dostal jsem se sem, protože jsem nechodil do školy a toulal se s partou.

- 3. Jsi stále v DD nebo jsi ho již opustil a jak je to dlouho?**

V osmnácti mi skončila ústavka, ale protože chci dodělat učňák, požádal jsem ředitele o prodloužený pobyt, sepsali jsme smlouvu, takže tady jsem i nejsem. Mám volnost, ale dokud chodím do školy, můžu sem kdykoliv přijít, děčák mě ve studiu finančně podporuje.

- 4. Co se ti v DD nejvíc líbilo?**

Bylo to super, málo starostí, hodně výletů a akcí, hodně jsme toho viděli a zažili, tety i strejdové jsou příjemní a hodně toho pro nás udělali.

- 5. Co se ti v DD nejvíc nelíbilo?**

Děčák je vlastně jako přísná rodina, pořád musíte dodržovat nějaký řády a nařízení a jakmile to porušíte, tak dostanete trest. Ale tak to chodí i doma, na druhou stranu je pravda, že doma i v děčáku vás pochválí za to, když se vám něco povede. Možná tu bylo taky trochu míň soukromí.

- 6. S kolika dětmi jsi byl v zařízení a s kolika na skupině?**

Když se to vezme kolem a kolem, znal jsem celkově hodně dětí. Některý odešly, když byly zletilý, někdo musel odejít do jiného zařízení, někomu zrušili ústavku. Znal jsem takových 50 dětí. Na skupině nás bylo různě, od šesti do osmi, víc ne.

- 7. Myslíš, že tě DD dobře připravuje nebo připravil na život?**

Vlastně až teď dávám v některých věcech vychovatelům za pravdu. Jejich poučky jsme moc neposlouchali, a teď vidím, jak se hodí – o penězích, o půjčkách, o šetření, o škole, možná i o kouření, o tom, jak si najít byt a práci. To všechno mě teprve čeká, až dodělám školu a nevím, jestli to zvládnu.

- 8. Omezovaly nebo omezují tě předpisy, které se musí v DD dodržovat?**

Mohlo by se říct, že teď mě omezuje smlouva o prodlouženém pobytu, ale není to pravda. Jsou tam popsány jen věci základní, které není těžké dodržet a chápu, že nemůžu před ostatními dětmi porušovat předpisy, které tu jsou. Dřív mi vadilo omezení vycházek, ale když to беру zpětně, měli jsme spoustu volného času, akorát se nám zdálo, že děti z rodin ho mají víc, což nebyla až tak úplně pravda.

Ted' mám volnost ve svém jednání, a jak jsem říkal, dodržovat předpisy v DD pro mě není problém.

9. Co ti v DD scházelo ke spokojenému životu?

Říkal jsem si, jak je to hrozný, že nemám chvilku volna, že se o mě pořád někdo stará, ted' už vím, že to bylo fajn, žádný starosti, hodně volna, sice málo peněz, ale jen pro mě. Nemusel jsem na nic myslet. Ted' je to jiný a těžší, ale pořád mám děcák za zády, když něco potřebuju.

10. Spolupracovali s tebou během pobytu v DD pracovní OSPOD?

U mě se vystřídali 3 ospodáci, dvě ženský a jeden chlap, ale vždycky to byla milá návštěva, řekl jsem jim, jak se mám, co je dobře a co jsem pokazil, tak jsme to probrali a já mohl říct, co bych chtěl do budoucna. Oni to potom vždycky ještě probrali s ředitelem nebo vychovatelkama a vždycky se to nějak vyřešilo.

odpovědi klienta DD - K4 (12 let):

1. V kolika letech ti byla nařízena ústavní výchova? Byl jsi v diagnostickém ústavu?

Když jsem sem přišel z dětského centra bylo mi 11 let. Do DD mě přivezla máma se sociálkou.

2. Kolik let jsi prožil v DD?

Jsem tu něco přes rok.

3. Jsi stále v DD nebo jsi ho již opustil a jak je to dlouho?

Jsem pořád tady, naši mi ale slibují, že si mě vezmou i s bráchama domů.

4. Co se ti v DD nejvíc líbilo?

Jezdíme na různé akce, výlety, do kina a bazénu. To jsme s našima nedělali.

5. Co se ti v DD nejvíc nelíbilo?

Nelíbí se mi, že do školy chodíme asi 2 kilometry pěšky a že nám máma s tátou jenom telefonují, ale nepřijeli ještě za námi.

6. S kolika dětmi jsi byl v zařízení a s kolika na skupině?

Na skupině jsem se svýma bráchama, pak ještě tu jsou 3 holky a kamarád, takže je nás tu 8.

7. Myslíš, že tě DD dobře připravuje nebo připravil na život?

To nevím, ale učí nás prát, vařit a taky se pravidelně učíme, dělají s námi úkoly.

8. Omezovaly nebo omezují tě předpisy, které se musí v DD dodržovat?

Musím svůj telefon večer po večerce odevzdat a musím včas chodit ze školy.

9. Co ti v DD scházelo ke spokojenému životu?

Aby tu s námi byli co nejčastěji táta s mámou a aby bráchové nezlobili.

10. Spolupracovali s tebou během pobytu v DD pracovníci OSPOD?

Teta z ospodu přijede vždycky jednou za čas, přiveze nám sladkosti a my jí říkáme, jak se máme a co jsme zažili.

odpovědi klienta DD - K5 (23 let):

1. V kolika letech ti byla nařízena ústavní výchova? Byl jsi v diagnostickém ústavu?

Do děcáku jsem přišel, když mi bylo 14 let. Nejdřív jsem ale byl v diagnostáku a až teprve potom jsem přišel sem.

2. Kolik let jsi prožil v DD?

V domově jsem byl až do 20 let, takže 6 let.

3. Jsi stále v DD nebo jsi ho již opustil a jak je to dlouho?

V 18 letech mi skončila ústavka, pak jsem ještě do 21 let byl v děcáku na prodloužený pobyt, než jsem dodělal učňák. Pak jsem odešel, už je to dva roky.

4. Co se ti v DD nejvíc líbilo?

Dneska to už vidím všechno trochu jinak, hodně jsme toho zažili a hodně jsme si užili všech akcí, taky jsme hodně zlobili, byl to život skoro bez starostí, tety a strejdové dělali spoustu věcí pro nás a za nás.

5. Co se ti v DD nejvíc nelíbilo?

Dřív jsme říkali, že je to jako vězení, že pořád jsou nějaký předpisy a nařízení a řády, že pořád musíme poslouchat a něco dělat. Dneska jsem rád, že jsem se naučil dodržovat to, co se dělat má a nedělat to, co se dělat nesmí. Jenže dřív jsme byli malí a hloupí.

6. S kolika dětmi jsi byl v zařízení a s kolika na skupině?

Poznal jsem hodně dětí, dost se to střídalo, ale naše rodinka měla vždycky šest nebo osm dětí.

7. Myslíš, že tě DD dobře připravuje nebo připravil na život?

Myslím, že tety a strejdové udělali všechno, co bylo v jejich silách. My jsme tenkrát toho víc nepobrali.

8. Omezovaly nebo omezují tě předpisy, které se musí v DD dodržovat?

Když jsem byl ze začátku v děčáku, vadilo mi všechno, neměl jsem volnost, musel jsem se učit, nesměl jsem kouřit, občas jsem se musel starat o menší děti na naší rodince. Když vychovatelé o něčem rozhodli, nemohli jsme proti tomu nic dělat. Ale asi to tak bylo správně, dneska to vidím, že to asi jinak nešlo.

9. Co ti v DD scházelo ke spokojenému životu?

Rodič jsem neměl, tak jsem si přál vždycky mít dospělého kamaráda, kterej by mi nic nezakazoval a taky trochu víc soukromí. Snil jsem o tom, že jednou budu mít novou rodinu, ale pak mě to přešlo.

10. Spolupracovali s tebou během pobytu v DD pracovníci OSPOD?

Starali se o mě jak teta, tak potom strejda a byli moc fajn.

odpovědi klientky DD - K6 (10 let):

1. V kolika letech ti byla nařízena ústavní výchova? Byl jsi v diagnostickém ústavu?

Když mi bylo 7 let, tak mě sem dali, jela se mnou paní ze sociálky. Jeli jsme rovnou z domova.

2. Kolik let jsi prožila v DD?

Bylo mi deset, tak tři roky.

3. Jsi stále v DD nebo jsi ho již opustila a jak je to dlouho?

Ještě jsem tady, ale máma říká, že už tady dlouho nebudu.

4. Co se ti v DD nejvíc líbilo?

Je tu spousta hraček, jsou tu prolézačky, máme hezký oblečení, dobrý jídlo, mám hezkou postel a mám tady taky kamarádku.

5. Co se ti v DD nejvíc nelíbilo?

Nelíbí se mi, že mě teta nechce pustit ven, protože nejdřív musím mít hotové úkoly. Někdy jsou na nás kluci oškliví.

6. S kolika dětmi jsi byla v zařízení a s kolika na skupině?

Na rodince je pět holek a tři kluci, kolik je nás tu dohromady nevím, ale asi 30.

7. Myslíš, že tě DD dobře připravuje nebo připravil na život?

Učí nás vařit, prát v pračce, sušit v sušičce, zametat, mýt nádobí, uklízet si věci, nemluvit sprostě, tak asi jo.

8. Omezovaly nebo omezují tě předpisy, které se musí v DD dodržovat?

Nesmím jezdit sama vlakem domů a máma mi vždycky telefonuje, že chtěla přijet, ale měla rozbité auto, nebo jí nejel vlak. Telefonem s ní nemůžu mluvit dýl než 15 minut.

9. Co ti v DD scházelo ke spokojenému životu?

Aby za mnou máma jezdila vždycky o víkendu nebo i v týdnu.

10. Spolupracovali s tebou během pobytu v DD pracovníci OSPOD?

Tety za mnou přijedou, přivezou mi něco dobrého a ptají se, jal se mám, taky mi občas vozí dopisy od mámy.

odpovědi klientky DD - K7 (25 let):

1. V kolika letech ti byla nařízena ústavní výchova? Byl jsi v diagnostickém ústavu?

Do děcáku jsem se dostala v osmi letech, sociálka mě odvezla nejdřív do diagnostického ústavu, protože máma s tátou fetovali. Tam mi pak po dvou měsících řekli, kam půjdu dál.

2. Kolik let jsi prožila v DD?

V DD jsem byla od osmi do osmnácti let, pak mi zrušili ústavní výchovu, protože jsem byla plnoletá.

3. Jsi stále v DD nebo jsi ho již opustil a jak je to dlouho?

Z děcáku jsem pryč už od 18 let, to je 7 let.

4. Co se ti v DD nejvíc líbilo?

Byly tam hodný tety i hodná ředitelka. Chodily jsme na výlety, koupaly jsme se v rybníku, jezdily jsme na kole. V zimě jsme bruslily a taky chodily odhazovat snůh.

5. Co se ti v DD nejvíc nelíbilo?

Měly jsme nepříjemného školníka, pořád se vztekal a řval na nás, že jsme něco rozbily. Musely jsme taky všude chodit pohromadě. Jinak to šlo.

6. S kolika dětmi jsi byla v zařízení a s kolika na skupině?

Nás bylo n skupině 7, ale co si vzpomínám, holky byly pěkný mrchy. Měly jsme jen jednoho kluka a ten byl mentálně postižený.

7. Myslíš, že tě DD dobře připravuje nebo připravil na život?

Nevím, jestli nám v děčáku říkali, co a jak, nebo jestli jsme neposlouchali, když nám tety říkaly ty různé poučky, ale když jsem odešla, bylo to těžký, často jsem na děčák vzpomínala.

8. Omezovaly nebo omezují tě předpisy, které se musí v DD dodržovat?

Nám to nějak nepřišlo, že jsme omezovaný, byly jsme rády, že už se třeba nestříhají vlasy za útěk, nebo že nemusíme chodit jen v teplákách. To jsme slyšely, že se to dřív dělalo. Ale zlobily jsme, chtěly jsme víc svobody, na jaře jsme chtěly být s klukama, tak jsme chodily na útěk. Část z nás taky kvůli tomu musela jít do výchovňáku.

9. Co ti v DD scházelo ke spokojenému životu?

Když to vezmu dneska, po odchodu z domova, tak nic. Ale tenkrát mi scházeli táta s mámou, který by aspoň přijeli na návštěvu, jako ostatním.

10. Spolupracovali s tebou během pobytu v DD pracovníci OSPOD?

Sociálka jezdila pravidelně, pokecaly jsme, a to bylo všechno. Nebyla zlá ani špatná, byla to jen návštěva.

odpovědi klientky DD - K8 (14 let):

1. V kolika letech ti byla nařízena ústavní výchova? Byla jsi v diagnostickém ústavu?

Soud proběhl těsně po mých 13. narozeninách. Nebyla jsem v diagnostickém ústavu, ale v Klokánku.

2. Kolik let jsi prožila v DD?

Zatím jsem tu rok.

3. Jsi stále v DD nebo jsi ho již opustil a jak je to dlouho?

Jsem pořád v DD, ještě rok v základce a potom na nějakou střední školu.

4. Co se ti v DD nejvíc líbilo?

Trochu to pro mě bylo překvapení, bála jsem se, jak to tady vypadá, každej mě strašil, že je to hrozný, ale je to tu pěkný, tety i strejdové jsou příjemný, je tu spousta akcí aktivit a kroužků. Škola je zatím taky super.

5. Co se ti v DD nejvíc nelíbilo?

Že na mě najednou vybalili spoustu řádů a nařízení, ale to už je v pohodě. Taky se mi nejdřív zdálo, že na mě kluci a holky koukají divně, ale to se rychle změnilo. Asi nejvíc se mi nelíbí, že se musím dovolit, abych mohla jít na vycházku a že tady nesmím kouřit.

6. S kolika dětmi jsi byl v zařízení a s kolika na skupině?

Na skupině je nás teď sedm, jeden kluk musel odejít, na internetu jsem si před tím, než jsem sem přišla, přečetla, že tady může být 32 dětí.

7. Myslíš, že tě DD dobře připravuje nebo připravil na život?

To zatím nevím, ale máme přednášky o financích, učí nás vařit, prát, nakupovat, to jsem doma nedělala. Tak asi ano.

8. Omezovaly nebo omezují tě předpisy, které se musí v DD dodržovat?

Ve vnitřním řádu jsou ty vycházky, kouření, slušné chování a mluva, mě to zkrátka občas ulítne.

9. Co ti v DD scházelo ke spokojenému životu?

Zatím návštěvy, asi trochu víc peněz na kapesné a potom odchod domů.

10. Spolupracovali s tebou během pobytu v DD pracovníci OSPOD?

Jezdí sem každé tři měsíce, i když to mají daleko. Povídáme si vždycky tak hodinku, nejdřív ale mluví s ředitelem a vychovatelkou.

Příloha 2 – odpovědi ředitele

odpovědi ředitele DD 1:

1. Jakou kapacitu má vaše zařízení a jak jste obsazeni?

Naše zařízení má kapacitu 24 lůžek, momentálně jsme plně obsazeni.

2. Můžete porovnat věkový průměr dětí v roce 2010 a dnes?

Dříve jsme měli věkový průměr vyšší, přicházely k nám děti spíše starší, takže i věkový průměr byl vyšší. Dnes je věkový průměr 12,3 roků.

3. Jaké se projevíly změny v umístování dětí do vašeho DD po začátku účinnosti NOZ?

Po uvedení nového občanského zákoníku se situace s umístováním a přemístováním dětí zkomplikovala. Dříve byly děti odebrány z rodiny a nejprve diagnostikovány v diagnostickém ústavu. Ten pak navrhnul podle bydliště dítěte, výsledné diagnostiky, chování a stáří dítěte konkrétní dětský domov, kam by bylo dítě nejlépe umístit. Zároveň DD dostal z diagnostického ústavu komplexní zprávu, takže DD byl na chování a jednání dítěte připraven. Dnes je dítě odebráno z rodiny, OSPOD zdůvodní a navrhne umístění spíše podle volných kapacit a soud rozhodne, kam dítě půjde. Bohužel diagnostika není žádná.

4. Jak vám pomohly nebo nepomohly Standardy kvality péče o děti.?

Standardy byly navrženy jako pomocný materiál ke kvalitnímu a správnému pohledu na umístění a pobyt dítěte v dětském domově. V mnohém pomohly zkvalitnit například vnitřní řád zařízení, velkou většinu věcí však plnily dětské domovy již před jejich zavedením.

5. Narazil jste v legislativě vztahující se k ústavní výchově na rozdíl mezi legislativou a praxí?

Ano. Konkrétně v našem zařízení jsou nyní děti mladší než 3 roky, tak jak to ukládá zákon 109/2002 Sbírky, ale plyne to ze skutečnosti, že k nám byli umístěni sourozenci, které OSPOD, i za cenu tohoto postupu nechtěl dělit.

6. Dala by se označit některá legislativní opatření jako zastaralá nebo nevhodná?

Je jasné, že doba se mění a některé zákony potřebují zkvalitnit, přizpůsobit době, tak je to i se zákony vztahujícími se k ústavní výchově. Navíc některé metodické pokyny jsou vyloženě nevhodné.

7. Dokázal byste pojmenovat legislativní opatření, které by se podle vás mělo zrušit?

Podle mého by se systém měl určitě vrátit k umístování dětí přes diagnostický ústav, soudci nemohou posoudit, byť na základě dokumentů od OSPODu, jak by se mělo k dítěti po umístění přistupovat. Navíc jsou soudci zavaleni velkým množstvím těchto případů.

8. Cítíte tlak ze strany zřizovatele, soudu, neziskových organizací na změnu ústavní výchovy?

Jistě. Není to tlak od zřizovatelů, ale především od státních zastupitelství, Ministerstva práce a sociálních věcí a neziskových organizací, které mají představu, a zároveň se chtějí přizpůsobit severským státům, že bude ubývat ústavních zařízení, že děti odebrané z rodin půjdou k pěstounům a tím se problém vyřeší. Při dnešním počtu nefunkčních rodin a minimálním počtu pěstounů to však není možné.

9. Je provoz DD podle vás drahý oproti pěstounským rodinám?

V médiích je vždy zdůrazňováno, že pěstounské rodiny jsou levnější než provoz DD. Nepřihlíží se však k počtu dětí v pěstounských rodinách a v DD a k tomu, že v dětských domovech se o děti starají profesionální pedagogové. Z tohoto pohledu si myslím, že porovnáním skutečných a jasně daných kritérií, by byl provoz zhruba na stejné úrovni.

10. Jaké procento odcházejících dětí se úspěšně zařadí do života?

Za to jsou v médiích dětské domovy také kritizovány, že většina dětí se do normálního života nezařadí a skončí na ulici nebo ve vězení. Nikde však nejsou doloženy konkrétní počty, natož porovnání s dětmi odcházejícími z pěstounské rodiny. Navíc pokud dítě z DD dosáhne plnoletosti, skončí mu ústavní výchova a my nemáme možnost, pokud samo nechce, ho sledovat dále v jeho vývoji. Podle mých zkušeností se úspěšně do samostatného života zařadí asi 50 % našich klientů, když počítáme s tím, že si najdou práci a ubytování.

odpovědi ředitele DD 2:

1. Jakou kapacitu má vaše zařízení a jak jste obsazeni?

Naše zařízení má kapacitu 4lůžek, to je 6 rodinných skupin. Momentálně máme v zařízení 45 dětí, rezervujeme místa dalším dvěma nahlášeným.

2. Můžete porovnat věkový průměr dětí v roce 2010 a dnes?

Díval jsem se do záznamů z roku 2010, tenkrát byl věkový průměr 13 roků, dnes máme věkový průměr 13,3 roků. Takže zhruba stejný.

3. Jaké se projevíly změny v umístování dětí do vašeho DD po začátku účinnosti NOZ?

Myslím, že na to mají všichni ředitelé DD stejný názor – vyřazení diagnostických ústavů z umístovacího postupu a nahrazení jen soudními rozhodnutími je špatně. Navíc nařízení takzvaných předběžných opatření je zdlouhavé a neforemné. A to nemluví o dokumentech dětí, které musíme častou zdlouhavě vyžadovat.

4. Jak vám pomohly nebo nepomohly Standardy kvality péče o děti...?

Standardy jsou dobrá věc pro ředitele, kteří například nastupují do funkcí. Pokud se budou jimi řídit, nemají, co se týče pedagogického a právního provozu dětského domova, co zkazit. Pro ostatní z nás byly standardy potvrzením, že svou práci děláme dobře.

5. Narazil jste v legislativě vztahující se k ústavní výchově na rozdíl mezi legislativou a praxí?

Ano. Jsme výchovně vzdělávací zařízení, tudíž jsou vychovatelé speciální pedagogové a s dětmi se učí, a především je vychovávají. V poslední době se ale objevují prvky, které se tváří jako práva dětí a umocňují je na úkor dětských povinností. Jsou nevhodné, ale bohužel některými kontrolami prosazované. Příkladem může být nedotknutelnost dětského kapesného, kterým by se měla například zaplatit škoda, kterou dítě zavíní úmyslně. Jsme upozorňováni na nemožnost tohoto řešení a tlačeni k vymáhání náhrad po zákonných zástupcích.

6. Dala by se označit některá legislativní opatření jako zastaralá nebo nevhodná?

Zákony vztahující se k ústavní výchově je potřeba aktualizovat. Podmínkou je však nechat navrhnout tyto změny lidmi z praxe – řediteli dětských domovů a vychovateli. Jednou z diskutabilních rovin, která mě napadá, jsou sociální sítě a jejich používání. O zařízení mohou klienti nejen vytvořit webovou stránku, ale jakýmkoliv způsobem ho lživě pohanět. Velmi těžce se potom takovým nařčením zařízení brání.

7. Dokázal byste pojmenovat legislativní opatření, které by se podle vás mělo zrušit?

Tak jak jsem již říkal, pro mě by to bylo umístování dětí do dětských domovů soudem. Dále jsou podle mého zbytečné kontroly ze státního zastupitelství.

8. Cítíte tlak ze strany zřizovatele, soudu, neziskových organizací na změnu ústavní výchovy?

Velký tlak, který ale již, na základě praktických negativních zkušeností, ustal, byl tlak MPSV a neziskových organizací na rušení dětských domovů. Současná praxe a současná naplněnost jednotlivých zařízení ukazuje, že se nejdříve musí pracovat s rodinami, ze kterých děti přicházejí, nejen je sanovat, ale za nedodržení dohodnutých podmínek také sankcionovat. Pak se počty nefunkčních rodin skutečně sníží.

9. Je provoz DD podle vás drahý oproti pěstounským rodinám?

Nedá se to porovnat. To, co mají děti v pěstounských rodinách – menší počet, větší soukromí atd., nemají děti v DD, a naopak to co mají děti v DD – intenzivnější lékařskou péči, mnohem víc kulturních, sportovních a společenských událostí nemají děti u pěstounů. Zkuste to porovnat. Můj osobní názor je ten, že finanční stránka je zhruba vyrovnaná.

10. Jaké procento odcházejících dětí se úspěšně zařadí do života?

Máme poměrně dobré procento dětí, které od nás odcházejí, mají střední školu nebo výuční list. S tím se hned lépe hledá práce a bydlení. Přesto si dovolím říct, že úspěšnost zařazení se do běžného života je v dnešní době lákadel, lehkých drog, různých part a podobně mezi 50–60 %.

odpovědi ředitele DDŠ 3:

1. Jakou kapacitu má vaše zařízení a jak jste obsazeni?

V našem dětském domově se školou je momentálně 16 chlapců čili plná kapacita

2. Můžete porovnat věkový průměr dětí v roce 2010 a dnes?

Přesné průměry neznám, často se nám klientela mění, ale myslím si, že průměr by mohl být stále stejný, okolo 14 let.

3. Jaké se projeví změny v umístování dětí do vašeho DDŠ po začátku účinnosti NOZ?

Chlapci jsou umístováni na základě rozhodnutí soudu, někdy na doporučení diagnostického ústavu. Pokud je to na základě rozhodnutí soudu, je někdy velmi obtížné získat dokumentaci zdravotní, dokumentaci z poraden, nebo i rodné listy či průkazy totožnosti. K nám přicházejí klienti s poruchami chování a tam se projevuje většinou nefunkčnost rodiny, a to i směrem k potřebným dokumentům.

4. Jak vám pomohly nebo nepomohly Standardy kvality péče o děti?

Standardy nám potvrdily, že máme vše v pořádku, některé věci jsme konzultovali přímo s Asociací náhradní výchovy, některé jsme jen mírně upravili. Standardy nás udržují v rovině, abychom nemohli sklouznout k jinému nebo nesprávnému řešení provozu DDŠ.

5. Narazil jste v legislativě vztahující se k ústavní výchově na rozdíl mezi legislativou a praxí?

Naši chlapci mají poruchy chování, jsou občas psychiatricky medikováni. Občas jsou k nám umístěni chlapci, kteří k nám podle legislativy již nepatří – projevuje se agresivita, sebepoškozování, vulgarita a hrubost. Přestože máme vychovatele speciální pedagogy, kteří samozřejmě poruchy chování zvládají, chlapci s psychiatrickými potížemi by měli být umístěni jinde.

6. Dala by se označit některá legislativní opatření jako zastaralá nebo nevýchovná?

Je velmi obtížné určit zastaralá opatření. V každém případě nad legislativními opatřeními musí konzultovat nejen lidé z praxe, ale zároveň lidé s právním vzděláním. Dnešní prosazování práv dětí na úkor jejich povinností, je pro dospělé velmi zdrcující zvláště, když svých práv se děti dožadují velmi vehementně až vulgárně a agresivně, zatímco práva pedagogů jsou vnímána jako druhotná.

7. Dokázal byste pojmenovat legislativní opatření, které by se podle vás mělo zrušit?

Z mé praxe je to snížení trestní odpovědnosti na 14 let, umístování dětí soudním rozhodnutím, ale na základě diagnostiky diagnostického ústavu, a pokud by bylo potřeba dítě umístit urychleně, pak jen po krátkou, zákonem danou dobu, než bude provedena diagnostika.

8. Cítíte tlak ze strany zřizovatele, soudu, neziskových organizací na změnu ústavní výchovy?

Počítám, že tlak cítí dětské domovy. My jako dětský domov se školou, přezdívaný nesmyslně „pasťák“, tlak necítíme. DDŠ je málo, jejich počet by se určitě měl, se zvyšující se agresivitou dětí, které si mimo jiné nevezmou ani pěstouni, zvýšit.

9. Je provoz DD podle vás drahý oproti pěstounským rodinám?

V rámci zabezpečení provozu v našich náročných podmínkách, připouštím, že by provoz mohl být o něco dražší, nelze to však s ničím porovnat.

10. Jaké procento odcházejících dětí se úspěšně zařadí do života?

Naši klienti se, vzhledem ke svým poruchám, velmi obtížně zařazují do běžného života. Z dlouho dobého hlediska a z kusých zpráv, které od dětí máme, se jich do běžného života zařadí asi čtvrtina.

odpovědi ředitele DD 4:

1. Jakou kapacitu má vaše zařízení a jak jste obsazeni?

Náš dětský domov má kapacitu 32 lůžek, momentálně máme 31 dětí.

2. Můžete porovnat věkový průměr dětí v roce 2010 a dnes?

V roce 2010 ve stejném období byl průměr 14,2 roku, dnes máme více malých dětí, které přicházejí se svými sourozenci, průměr je 13,3 roku.

3. Jaké se projeví změny v umístování dětí do vašeho DD po začátku účinnosti NOZ?

Děti jsou umístovány soudem na základě předběžného opatření nebo rovnou nařízením ústavní výchovy. Velmi záleží na tom, jestli děti byly již někde umístěny (Klokánek, Dětské centrum) a také na pracovnících OSPOD. Některé děti, zvláště ty již předtím umístěné, přijdou se zpracovanou dokumentací a lze se hned dozvědět všechny důležité podmínky jejich pobytu. Děti z rodin přicházejí většinou bez dokumentace a svých dokladů, ty se pak musejí těžce u zákonných zástupců s pomocí OSPOD dohledávat. U těchto dětí velmi chybí diagnostika, protože neprošly diagnostickým ústavem.

4. Jak vám pomohly nebo nepomohly Standardy kvality péče o děti?

Standardy pomohly v upřesnění některých organizačních věcí, v podstatě potvrdily správnost nastavení organizace provozu dětského domova.

5. Narazil jste v legislativě vztahující se k ústavní výchově na rozdíl mezi legislativou a praxí?

V posledních asi pěti letech se oproti legislativě, která určuje, které děti má přijmout dětský domov rodinného typu, dostávají do DD děti mladší než 3 roky. To ovšem vyplývá ze skutečnosti, že k nám přicházejí sourozenecké skupiny. Také jsou k nám umístovány děti s poruchami chování, které by měly být umístěny do DDŠ, ale z kapacitních důvodů nemohou být, a pak děti psychiatricky medikované.

6. Dala by se označit některá legislativní opatření jako zastaralá nebo nevhodná?

Určitě Zákon 109/2002 Sb., i když byl nedávno inovován. Jsou zde opatření, která by se měla změnit – podle mého výška a výdej kapesného, výška financí na dárky k narozeninám a svátkům, povinnosti dětí a sankce za jejich neplnění, vyšší míra odpovědnosti a práv pedagogických pracovníků, sankce za vulgaritu vůči dospělým.

7. Dokázal byste pojmenovat legislativní opatření, které by se podle vás mělo zrušit?

Vím, že to nebude akceptováno, ale bojuji proti kapesnému, které je zbytečné, nemá žádný motivační charakter a umožňuje dětem nakupovat si návykové látky od cigaret, přes alkohol až po drogy.

8. Cítíte tlak ze strany zřizovatele, soudu, neziskových organizací na změnu ústavní výchovy?

V nedávné době to byl velký tlak médií, MPSV a neziskových organizací zlikvidovat dětské domovy. Tento boom nyní naštěstí utichl, protože se jasně ukázalo, že není tolik pěstounů a celkově je situace nepřipravená na to, aby se všechny děti z nefunkčních rodin mohly umístit do pěstounské péče.

9. Je provoz DD podle vás drahý oproti pěstounským rodinám?

Každý rok se zúčastňujeme setkání dětských domovů a pěstounských rodin, kde si vyměňujeme své zkušenosti. V různých porovnatelných položkách – doktor, návštěvy kulturních a sportovních akcí, letní tábory, vybavení do školy atd. se přibližně shodujeme. V dětském domově musí být samozřejmě navíc ekonom, provozní pracovníci a v ideálním obsazení i sociální pracovník a psycholog. Na druhou stranu většina mých kolegů ředitelů DD shání spoustu peněz na různé akce od sponzorů. Myslím, že náklady vycházejí zhruba stejně.

10. Jaké procento odcházejících dětí se úspěšně zařadí do života?

Z dostupných informací, které máme od našich dětí, které opustily dětský domov, se zhruba 40-50 % zapojí bez problémů do běžného života, najdou si práci a založí rodinu. Ostatní si pomáhají víceméně známými způsoby – dívky otěhotněním a svatbou, prostitutí, chlapci překupnictvím nebo dealerstvím.

odpovědi ředitele DD 5:

1. Jakou kapacitu má vaše zařízení a jak jste obsazeni?

Náš dětský domov má 32 lůžek, momentálně máme plno.

2. Můžete porovnat věkový průměr dětí v roce 2010 a dnes?

Porovnat to nemohu, ale před 8-10 lety byly do dětského domova přijímány děti starší, zhruba od 12 do 15 let, málokdy se stalo, že bylo umístěno dítě pod 10 let. V poslední době se situace obrátila, jsou přijímány děti mladší, zhruba mezi 7-10 lety, starší děti jsou výjimkou. Možná je to také tím, že starší děti již mají větší přestupky a jsou umisťovány do DDŠ.

3. Jaké se projevíly změny v umisťování dětí do vašeho DD po začátku účinnosti NOZ?

Po období, kdy se pracovníci OSPOD snažili zaměřovat na pěstounskou péči a dávali dětem další a další šance zůstat v rodině, se nyní situace změnila. Přesto nám občanský zákoník přinesl nepříjemnou změnu – o umístění rozhoduje soud. Má však podklady jen od OSPODu a vyšetření psychologická a pedopsychiatrická nejsou k dispozici. V tom měl původní systém velkou výhodu, diagnostické ústavy předávaly děti i se všemi vyšetřeními a doporučeními. Nynější systém je pro nás méně přehledný, co se týká znalosti přidělených dětí.

4. Jak vám pomohly nebo nepomohly Standardy kvality péče o děti?

Ve standardech kvality péče o děti vidím dobrého pomocníka, ale žádnou významnější změnu nepřinesly, ubezpečili jsme se jen v tom, že provoz máme nastavený správně.

5. Narazil jste v legislativě vztahující se k ústavní výchově na rozdíl mezi legislativou a praxí?

V poslední době, kdy jsou ústavní zařízení plná, se přestává rozlišovat umisťování dětí do DD a DDŠ. Děti s poruchami chování, psychiatricky medikované, děti s psychickými poruchami jsou umisťovány do DD, kdy by rozhodně neměly být.

6. Dala by se označit některá legislativní opatření jako zastaralá nebo nevhodná?

Zvláště v poslední době se objevuje problém v umisťování sourozenců na jednom pokoji nebo na jedné rodinné skupině. Několikrát se nám stalo, že u nás byly umístěny sourozenecké skupiny, které nebylo možné technicky umístit na jedné rodnice. Nevýchovný se mi zdá předpis, kterým je dítě po žádosti zákonných zástupců a odsouhlasení OSPODem propuštěno na víkendový pobyt do rodiny, přestože těsně předtím hrubě porušilo vnitřní řád nebo, podotýkám úmyslně, zničilo nějaké zařízení DD. Nevýchovný se mi také zdá zákaz použití kapesného na úhradu úmyslně zničeného vybavení DD. S tím bojujeme stále.

7. Dokázal byste pojmenovat legislativní opatření, které by se podle vás mělo zrušit?

Tak jak jsem říkal – ustanovení o nutném umístění sourozenců na jedné skupině a také vyjádření se a eventuální nesouhlas dítěte s opatřením ve výchově, po kterém by muselo přijít správní řízení. Zároveň nesouhlasím s tím, že dětský domov nemůže rozhodovat o podstatných věcech v životě dítěte – například podepisovat přihlášku na střední školu. Nevidím v tom logiku, když o těchto věcech rozhodují zákonní zástupci, kteří své dítě třeba několik let neviděli. Stejně je to i s lékařskými zákroky.

8. Cítíte tlak ze strany zřizovatele, soudu, neziskových organizací na změnu ústavní výchovy?

Nemám nic proti vývoji v systému ústavní výchovy formou nových, lepších, zákonů. Bohužel zatím se vedou kampaně, které za sebou nemají přípravu na kvalitativní změny a jsou pouze bojem o peníze. Je to jasně vidět na aktivitě některých neziskových organizací, které slibují sanaci rodiny, vyhledání psychologů a dalších odborných pracovníků, když my v dnešní době víme, že je to nemožné, protože se o tyto věci snažíme již několik let. Stejná je snaha MPSV zařadit dětské domovy pod sociální služby, přestože jsou tato zařízení výchovně vzdělávací. My však se zřizovateli problém nemáme, naopak nám velmi vychází vstříc a váží si naší práce.

9. Je provoz DD podle vás drahý oproti pěstounským rodinám?

Objevují se různé výpočty, o kolik je pěstounská péče levnější než ústavní výchova. Podle mého to jsou pouze smyšlené výpočty, nikdy nevycházejí ze stejných, porovnatelných, kritérií. Můj odhad je takový, že o něco málo dražší ústavní péče je vyrovnána výchovou v rukách speciálních pedagogů.

10. Jaké procento odcházejících dětí se úspěšně zařadí do života?

Co je úspěšné zařazení do života? Neskončit ve vězení nebo jako bezdomovec? Pokud bereme tato dvě kritéria za bernou minci, pak z našeho DD se úspěšně zařazuje do života asi 60 % až 65 % odcházejících dětí. U ostatních je ale potřeba také přihlížet k „výchovným“ zkušenostem v rodině, všeříkající větou „no a co, máma nedělá, táta nedělá, pobírají sociální dávky a taky se mají dobře...“

odpovědi ředitele DD 6:

1. Jakou kapacitu má vaše zařízení a jak jste obsazeni?

Naše zařízení je klasické, můžeme mít 32 klientů, nyní jich máme 30, po zletilosti ještě dva odejdou, ale již máme přihlášené 3 nové děti, které k nám přijdou po rozsudku soudu.

2. Můžete porovnat věkový průměr dětí v roce 2010 a dnes?

Porovnával jsem věkový průměr v určitém stejném období 2010 a 2011 – věkový průměr byl 13,2 roku a 13,1 roku, tedy zhruba stejný.

3. Jaké se projevíly změny v umístování dětí do vašeho DD po začátku účinnosti NOZ?

Nijak významně nás to nezasáhlo, kromě toho, že místo z diagnostického ústavu přicházejí děti od soudu, z dětských center a zařízení a občas z diagnostického úřadu. Je pravda, že u dětí přicházejících soudním rozhodnutím z rodin musíme dohledávat jejich osobní dokumenty a lékařské zprávy, záleží také na pracovnících OSPODu.

4. Jak vám pomohly nebo nepomohly Standardy kvality péče o děti.?

Standardy byly utvořeny lidmi z praxe a tam se projevilo, že přesně popsaly, jak by měl chod DD být zabezpečen, včetně všech drobností. A s tím jsme se pouze ztotožnili.

5. Narazil jste v legislativě vztahující se k ústavní výchově na rozdíl mezi legislativou a praxí?

Rozcházejí se názory některých kontrolujících státních zástupců na opatření ve výchově. I kontroly České školní inspekce někdy končí v určitých oblastech větou "my vás chápeme, ale zákon to praví jinak". Co k tomu dodat? Dalším rozdílem oproti zákonu je to, že v našem zařízení máme základní školu, která pomáhá vzdělávat všechny druhy postižení. Podotýkám, že je to velká výhoda.

6. Dala by se označit některá legislativní opatření jako zastaralá nebo nevhodná?

Podle mého jsou zastaralé předpisy opatření ve výchově. Některé působí na všechny děti, nikoliv na jednotlivce. Nevýchovné je rozdávání kapesného bez jakýchkoliv zásluh.

7. Dokázal byste pojmenovat legislativní opatření, které by se podle vás mělo zrušit?

Samo legislativní opatření umístování dětí soudem bez jakékoliv diagnostiky je problematické. Soud stejně jednají podle návrhu OSPODů. Dalším opatřením, které mi naopak schází, je jasně definovaná odpovědnost a nadřazenost při výchově dětí nad zákonnými zástupci (samozřejmě v konkrétních případech)

8. Cítíte tlak ze strany zřizovatele, soudu, neziskových organizací na změnu ústavní výchovy?

Zaznamenávám tlaky od MPSV a neziskových organizací na neumísťování dětí do ústavní výchovy. Se zřizovatelem nemám jediný problém. A protože tyto tlaky silí a slábnou vždy se zjištěním, že tyto děti není kam dát, rodiny neplní sanační a pomocné programy, pěstounů a právně volných dětí je zatím málo. Nakonec jsou zařízení ústavní výchovy všem dobré jako záchrana.

9. Je provoz DD podle vás drahý oproti pěstounským rodinám?

Neměl jsem možnost číst nějaké výzkumy, i když spoustu názorů, hlavně vždy když se zvedne vlna proti dětským domovům, o tom, jak jsme drazí oproti pěstounům jsem slyšel. Nevím, nevěřím tomu a nezajímám se o to. Snažíme se, aby náš provoz byl co nejefektivnější a abychom s rozpočtem vyšli.

10. Jaké procento odcházejících dětí se úspěšně zařadí do života?

Musíme počítat s tím, že některé děti se po odchodu z DD zařadí bezproblémově do života hned – to je asi 30 %. Některým to trvá a přijdou na to po nějakém časovém období nebo pobytu ve věznici kvůli dluhům – to je asi dalších 30 %. Zbytek zařazení do života nezvládá a končí opakovaně ve vězení nebo pod mostem. Myslím, že do běžného života zařadí asi těch 60 %.

otázky pro ředitele DDŠ 7:

1. Jakou kapacitu má vaše zařízení a jak jste obsazeni?

Jsme dětský domov s kapacitou padesát dětí. Momentálně máme obsazeno 4lůžek, již jsou poptávány od pracovník OSPOD další 3 lůžka.

2. Můžete porovnat věkový průměr dětí v roce 2010 a dnes?

To bohužel nemohu, protože se v roce 2010 věkové průměry neměřily, ale odhadem asi 12,5 let, přibližně stejné jako dnes.

3. Jaké se projeví změny v umístování dětí do vašeho DD po začátku účinnosti NOZ?

Umísťování i přemísťování je zdlouhavější a náročnější. Soudy a OSPOD, které k nám umísťují děti jsou v odebírání dětí z rodin mnohem opatrnější, někdy je k nám dítě umístěno jen na základě předběžného opatření a pak je snaha vrátit dítě do rodiny zpět. Bohužel se často stává, že toho o umístěném dítěti víme strašně málo – jak prospívá ve škole, jaké má alergie nebo prodělané nemoci, nejsou rodné listy ani jiné dokumenty.

4. Jak vám pomohly nebo nepomohly Standardy kvality péče o děti?

Standardy kvality byly dobrou pomůckou, jak si zkontrolovat, jestli splňujeme vše podle předpisů do detailu. Některé drobnosti jsme doplnili, některé jemně upravili, tak aby byly v souladu se Standardy.

5. Narazil jste v legislativě vztahující se k ústavní výchově na rozdíl mezi legislativou a praxí?

Přestože Zákon 109/2002 Sbírky jasně říká, jaké děti by měly být umístěny v dětském domově, jsou u nás děti jak mentálně, tak psychicky tak fyzicky postižené. Jsou u nás z jednoduchého důvodu – nejsou jinam umístitelné.

6. Dala by se označit některá legislativní opatření jako zastaralá nebo nevhodná?

Hodně se hovoří o umístování sourozenců na jedné skupině, s tím našťěstí při naší kapacitě problém nemáme. Jako nevhodné se mi zdá právo dětí na vycházku v určené době, pokud je jejich rozvrh napsán ve vnitřním řádu a nemožnost použití kapesného jednotlivých dětí na zaplacení rozbitých věcí.

7. Dokázal byste pojmenovat legislativní opatření, které by se podle vás mělo zrušit?

Určitě je to nemožnost nahlížet do korespondence na sociálních sítích, která vede například k vulgarity a nadávkám vůči jiným osobám nebo domlouvání se na převzetí marihuany. Také zdůvodňování testů na lehké drogy a nemožnost testy udělat, byť za přítomnosti svědka, v DD.

8. Cítíte tlak ze strany zřizovatele, soudu, neziskových organizací na změnu ústavní výchovy?

Ze strany zřizovatele je tlak pouze na efektivitu provozu DD. Po upozornění evropské unie na velký počet dětí v dětských domovech začal tak trochu hon na čarodějnici s heslem „všechny děti pěstounů, zrušíme ústavní výchovu“, ale časem se přišlo na to, že tento populistický přístup je z praktického hlediska nereálný. Trvá to již několik let, a tak mě to již nechává klidným.

9. Je provoz DD podle vás drahý oproti pěstounským rodinám?

Nelze porovnávat pěstounskou rodinu s osmi dětmi a rodinou skupinu s osmi dětmi. To nelze, i když se zdá, že se takový průměr nabízí. Pokud bychom chtěli porovnávat náklady, pak na jedno dítě za celý rok a musely by se započítat všechny položky od materiálního vybavení přes vybavení do školy až po pohonné hmoty do vozidla, lékařské zákroky, elektřinu, vodu, pobyty na táborech atd. Těch položek je velká spousta, možná stovky a pak teprve bychom dostali

pravděpodobnou sumu, kterou bychom mohli poměřovat. Nemyslím si, že by se až tak lišila.

10. Jaké procento odcházejících dětí se úspěšně zařadí do života?

Ze zpráv, které dostáváme od dětí, které od nás po nabytí dospělosti nebo po ukončení studia odejdou je to asi 75 %, ovšem počítáme-li do zařazení do života také těhotenství nebo chráněné dílny.

Příloha 3 – odpovědi laické veřejnosti

Rozhovor 1 – laická veřejnost

1. Co se vám vybaví při slovech dětský domov?

Většinou se mi vybaví barák nebo skoro klášter, tak jak to ukazují občas v televizi ve filmech. Děti různého věku tam chodí jako vojáci nebo vězni, pěkně v řadách, všechno mají společné, i jídlo i školu i koukání na televizi. Asi mají společné ložnice, kde musí spát v přesně určenou hodinu. Myslím, že to trochu připomíná vězení – přesný řád, žádné odchytky od jasně stanoveného časového programu. I když si někdy říkám, když slyším o dětech z „děcáku“, že to jsou asi chudáci a pak zase, že to jsou pěkný syčáci. Někdy mi to připadne jako v anglických školách, stejné oblečení, stejné chování. Nevím, co je pro ně lepší.

2. Jaká je vaše představa o vybavení DD?

Tak asi určitě dostávají pomůcky do školy. Bez toho by to asi nešlo. Ale jinak toho asi moc nemají, oblečení z bazaru, trochu otlučené zdi, lavice, použitý nábytek, sem tam slušná postel, spíš palandy. R8nose oblíknou, jdou do školy, pak přijdou a asi se převlékají do stejných tepláků, aby mohli na chvíli ven, musí si dávat pozor, aby nebyli špinaví. Možná mají jedno dvě kola, nějaké sportovní vybavení, i když jsem viděl nějaké děti z děcáku na lyžích, a je pravda, že měli všechno vybavení, ale taky ho mohli mít půjčené. Proto jsem taky zaregistroval, že se třeba na Vánoce dělají sbírky pro dětské domovy – šaty, sportovní vybavení atak dál. Mají asi místnost s televzí, možná i PC s internetem, na kterém se střídají. Určitě tam musí být jídelna, která asi vaří ty jídla podle předpisu jako ve školních jídelnách.

3. Jaká je vaše představa o klientech DD?

Podle mého, a jak občas vidím v televizi, jsou tam asi tři skupiny dětí. Jedna skupina jsou sirotci, co nemají ani mámu ani tátu. Druhá skupina jsou cikáni, protože máma jich má hodně a neuziví je, tak je dá do děcáku. Třetí skupina jsou děti, co v normálních školách dělají bordel a nedá se to ukočírovat. To jsou přeci ty, u kterých se říká, že je dají do pastáku. Možná, že tam jsou i děti, co byly v kojeňáku a nikdo si je nevzal, tak musí do děcáku, než se najde nová máma a táta. Nevím, jestli je to takhle přesně rozdělené, ale asi jo.

4. Myslíte, že jsou klienti odcházející z DD dobře připraveni na život?

To vážně nevím, spíš bych řekl, že ne. Tuhle jsem viděl nějaký dokument, kde si kluk i holka stěžovali, že je v osmnácti vyprovodili z děcáku s kufrem a pár penězi, ale že vůbec nic neuměli a nevěděli, co si mají počít. Prej neuměli ani vařit, ani nevěděli, jak se pere prádlo v pračce. Takže asi připravený nejsou. To je potom taky o tom, že oni nedodělají nějaký ten učňák, nemají práci ani bydlení a nakonec, pokud nemají jo štěstí skončí jako feťáci nebo pod mostem, nebo kradou. A pak jsou plný vězniců těchhle mladejch. Nevím, alespoň takhle to vidím občas v nějakých reportážích, kde kdo komu utekl, koho hledají a kdo kde kradl.

5. Znáte někoho, kdo byl umístěn do DD?

To neznám. Vím akorát o dvou dětech od nás z města, co je dali do děcáku. Jedný holce se zabili rodiče v autě, neměla nikoho, tak tam odešla. Pak tu byl nějaký kluk, co dělal bordel ve škole už ve čtvrtý třídě, stěžovali si učitelé i rodiče spolužáků, máma s tátou na něj nestačili, tak ho pak nějak sociálka odvezla do děcáku. A byl klid.

6. Myslíte, že by se DD daly úplně zrušit a nahradit například pěstouny?

Pořád se říká, že by tyhle děti měly být co nejvíc u pěstounů, a ne v děcácích, ale zároveň se pořád omílá, že pěstounů je málo. Tak když pěstouni nejsou, musej jít ty děti do děcáku. Jiná možnost není. Je lepší, když je dítě v děcáku, než aby tady pobíhaly nějaké pouliční bandy, jako je to v Americe, přepadávaly důchodce nebo ženský, nebo děti, co jdou do školy. Když se nad tím člověk trochu zamyslí, být pěstounem asi není žádná sranda. Nevíte, co z toho dítěte nakonec vyroste. Taký jsem slyšel, že než někomu dítě dají, dlouho ho prověřují a trvá to. A taký si myslím, že třeba nějaký pěstoun nechce nějaký dítě, třeba cikána, nebo postižený. Takže je asi dobře, že tady jsou děcáky, do kterých můžou jakýkoliv děti dát.

7. Myslíte, že jsou pravidla žití v DD přísná nebo málo přísná?

No jsou asi tak na hraně. Podle toho, jaký děti tam jsou, tak musí být asi poměrně přísná, ale zase na druhou stranu musí určitě těm dětem dát taky nějakou volnost, není to přeci vězení.

8. Myslíte, že jsou v pořádku legislativní opatření týkající se práv a povinností klientů?

Můžu říct zkušenosti pouze své a mého dítěte z docházky do školy. Za mého mládí a komunistických předpisů jsme byli poměrně dost utlačovaný. Skoro se nesměly nosit džíny, dlouhý vlasy, kdo chtěl jít na střední nebo vysokou školu, musel být v pionýru nebo být svazákem, a tyhle organizace pak rozhodovaly, jestli jste dostatečně „hodný“ na to, abyste mohli třeba jet s rodinou k moři. Bylo to dost svázaný. Ale učitel nebo rodič byl někdo. Dneska jsou mladý poměrně ofrklý, pořád to vidíte v televizi, je to samá marjánka, pořád samý práva dítěte, žádný povinnosti, děti šikanujou sebe, někdy rodiče a někdy i učitele. Občas jim v tom dokonce ty rodiče pomáhají. Je to až moc uvolněný demokracií, kdy děti můžou skoro všechno, ale odpovědný je rodič. Děti nemají povinnosti jako dřív za nás.

9. Dokážete odhadnout, jaké je složení dětí v DD – chlapani x dívky, sirotci x rodiče, Češi x Romové?

To opravdu můžu pouze odhadovat z vlastní zkušenosti a z nějakých zpráv a dokumentů – určitě je tam víc kluků, řekl bych 2/3, jsou agresivnější a vzteklejší, perou se a nadávají a mluví sprostě. Podle mýho asi 1/2 dětí v děcáku jsou sirotci, protože když nemají mámu a tátu tak se o ně babičky s dědou těžko postarají. Nevím, nedokážu si představit, jak to je, když nemají jednoho rodiče, ale takový tam asi nejsou. No a co se týká barevnosti, tak si myslím, že je tam převaha cikánů. Usuzuju to podle toho, když vidím, kolik dětí mají cikánský rodiny, tak

nemůžou tolik dětí ani uživit, ani vychovávat, stačí se podívat, kolik jich místo školy sedí jen tak v parku a řvou.

10. Víte, kdo umísťuje děti do DD?

V nějakých reportážích v televizi jsem viděl, jak dítě odvázejí od mámy násilím a říkali, že u toho byla policie a sociálka. Tak předpokládám, že sociálka má tohleto na starosti, vzít dítě z rodiny, kde to nějak nefunguje a dát ho do děčáku, aby ho trochu napravili.

Rozhovor 2 – laická veřejnost

1. Co se vám vybaví při slovech dětský domov?

I když o tom nemám moc ponětí osobně, firma, ve které pracuji jeden dětský domov sponzoruje. Takže si myslím, že je to zkrátka ústav, kde jsou umístěny děti z různých důvodů. Určitě to není o té představě podle filmu Requiem pro panenku, kdy byly děti v dětském domově tvrdým způsobem uzurpovány. Podle mých informací jsou v dětském domově děti umístěny a rozděleny zhruba jako v rodině, myslím, že na jednu rodinu může být asi nejvíc 8 dětí, jestli se nepletu, můžou tam mít nejvíc pokoje po třech a mají vybavení jako v bytě. Jenom tam mají asi společnou jídelnu jako ve škole. Jsou tam děti malé, myslím asi od 3 nebo 4 let snad asi do 18 let, kluci i holky, sirotci, zlobiví i lehce mentálně postižení. To jsou zhruba mé základní informace o dětském domově.

2. Jaká je vaše představa o vybavení DD?

Tak zase dle informací z práce je dětský domov i děti vybaveni vším potřebným, to znamená základními věcmi. Jak jsem řekl, podle mých informací jsou děti jako v rodině v bytě, takže předpokládám, že mají své postele, své pokoje, své oblečení, své věci do školy, snad mají u pokojů své koupelny, nebo je mají společné na chodbě, v bytě je určitě něco jako obývací s televizí a počítačem a taky určitě, sice jednoduchá, ale nějak vybavená kuchyňka. Podle mých informací a vzhledem ke zkušenostem, jaké věci tady s kolegy pro děti z dětského domova sbíráme, mají určitě kola, míče, sportovní boty, nějaké lyže, sáňky, boby atak dál. Děláme také sbírku použitého ošacení a občas bot, takže i tohle v dětském domově potřebují. Určitě musí fungovat a mít takové vybavení, aby bylo vše podle předpisů, stejně jako jakákoliv jiná škola nebo firma.

3. Jaká je vaše představa o klientech DD?

V dětském domově, který podporuje naše firma jsou určitě dívky i chlapci. Byli jsme seznámeni s tím, že tam mohou být děti od 3 do 18 let a pokud studují nějakou školu nebo učiliště, tak snad dokonce až do 26 let. Ale tím si nejsem jist. Ze zkušeností informací z místní ZŠ, z reportáží v televizi a různých článků na netu, si nedělám nějaké iluze o složení klientů v dětském domově. Určitě tam jsou malé hodné děti, předpubertáči, hodní i zlobiví pubertáči, tak jako jinde ve školách. I tady mají určitě problémy s učením, určitě větší problémy s chováním, kouřením, možná marihuanou, ale to se asi pak musí řešit nějakou cestou, nějakými tresty, represemi, nějakým odchodem do jiného ústavu s přísnějším

režimem. Určitě jsou zde děti, které rodina nezvládá, děti ze sociálně slabých rodin a děti z romských rodin a asi možná také nějací sirotci.

4. Myslíte, že jsou klienti odcházející z DD dobře připraveni na život?

V tomhle se člověk, který v této branži nedělá, velmi těžko vyzná. Na jednu stranu jste informováni různými nestátními organizacemi, jak je potřeba hodně pomoci dětem, které z dětských domovů odcházejí, a o kterých je tvrzeno, že vlastně skoro nic neumějí a o životě nemají ani páru, na druhou stranu se objevují články profesionálů z této branže, které říkají a dokazují, jak jsou děti v těchto ohledech vzdělávány, informovány a připravovány do života. Zároveň ale informace říkají, jak tyhle děti tyto informace „neberou“, dokud se s nějakou konkrétní situací nepotkají. Asi si člověk musí udělat svůj vlastní názor, a jako vždycky, pravda bude někde uprostřed. Mrzí mě, že k tomuto problému nejsou jasné statistiky, každá strana přináší svou, bohužel určitě zkreslenou statistiku, když ani v jedné nejsou zahrnuty všechny potřebné údaje. Mě osobně leze krkem v této oblasti Evropská unie, která nás neustále nabádá k nápravě nějakých systémů výchovy těchto dětí.

5. Znáte někoho, kdo byl umístěn do DD?

Znám dva konkrétní příklady z mého vzdálenějšího okolí. Setra mého kamaráda si vzala do pěstounské péče holčičku již z kojeneckého ústavu, snažila se jí vychovat podle svého nejlepšího vědomí a svědomí, bohužel výchova dostávala od asi 12.roku dívky trhliny, dívka se chytla party, kouřila marihuanu, nechodila do školy a začala doma kvůli penězům i krást. Matka ani otec ji nezvládali, dělala si, co chtěla, a veškeré zákazy byly marné. Proto se po poradě s psychologem a sociální pracovníci, když už byli opravdu na konci svých sil, rozhodli dát dívku do dětského domova, aby ji odpoutali od party a začala dodržovat určitý řád, který v dětském domově mají. Zatím je tam.

Druhý případ je z naší firmy – informoval nás o něm náš pan ředitel – jeho bezdětní známí ze Švédska požádali u nás o mezinárodní adopci a skutečně se jim asi po dvou letech příprav podařilo adoptovat hned tři romské sourozence, které jejich matka dala k adopci. Děti si jistě polepšily a já za to ty pěstouny velmi obdivuji.

6. Myslíte, že by se DD daly úplně zrušit a nahradit například pěstouny?

Opět mě napadají trochu rozpolcené informace z médií, vím že proběhla celá řada kampaní a reportáží a plánů politiků uzavřít kojenecké ústavy, zrušit dětské domovy a třeba i zvláštní školy. Všechny děti měly být umístěny u pěstounů. Na druhou stranu se teď objevují informace, že pěstounské rodiny nejsou, zároveň, že ne každé dítě může jít do pěstounské rodiny, ne každé dítě nebo sourozeneckou skupinu pěstouni chtějí přijmout. Neznám sice pravidla a předpisy pro přijímání dětí do pěstounské péče, ale jestliže nemohou z kapacitních důvodů být děti v pěstounských rodinách, kde tedy pak mají být? Necháme je v rodinách a u rodičů, které a kteří se jim nevěnují? A zase jsme u problému dvojakosti informací, ze kterých si člověk musí udělat vlastní názor.

7. Myslíte, že jsou pravidla žití v DD přísná nebo málo přísná?

Představuji si pravidla pro žití zhruba stejná, jako v rodině. Asi by těžko někdo mohl pravidla zpřísnit nebo změkčit, dětské domovy jsou jistě kontrolovány dalšími institucemi státními i krajskými. Těžko by se v dnešní době, stejně tak jako ve škole, někdo odvážil dítěti dát pohlavek, nebo dokonce facku, šikanovat ho, nebo něco podobného. Když vidím ve škole téměř vystrašené učitele, kteří se pomalu bojí na dítě podívat, myslím, že to v dětském domově musí být zhruba stejné.

8. Myslíte, že jsou v pořádku legislativní opatření týkající se práv a povinností klientů?

Legislativu neznám, nikdy jsem s ní nepřišel do styku. Můžu to opět porovnat a odhadnout jako rodič, který vidí, ať už v různých reportážích nebo novinách, jak se prosazují práva dítěte a na povinnosti se moc nemyslí. Občas jsem malinké pokusy zažil i doma, ale tam si to člověk rychle srovná. Ale jestliže tyto případy prosazovaných „práv“ dětí na úkor všeho vidím ve školství a ve škole, jaké to asi musí být, možná jaký to asi musí být boj v dětském domově, když tam jsou děti dány a nuceny žít podle nějakých, možná přísných pravidel? Nezávidím jim to.

9. Dokážete odhadnout, jaké je složení dětí v DD – chlapani x dívky, sirotci x rodiče, Češi x Romové?

Já si myslím, že je to tak půl na půl.

10. Víte, kdo umisťuje děti do DD?

Nevím to přesně, ale podle mého je to asi sociálka nebo policie, když se to nějak nepodaří, tak asi musí zasáhnout soud. Slyšel jsem, že někdy dávají do děčáku své děti rovnou rodiče.

Rozhovor 3 – laická veřejnost

1. Co se vám vybaví při slovech dětský domov?

Měl jsem možnost vidět v televizi dětský domov, myslím, že je to normální stavba s vnitřním vybavením. Okolo běhají děti různého věku, nějakí dospělí, někdo si hraje, někdo jezdí na kole.

2. Jaká je vaše představa o vybavení DD

Předpokládám, že to není jako na vojně. Asi má každé dítě svou postel, pokoje jsou asi větší pro víc dětí, pak tam asi bude nějaká herna, jídelna, záchody, asi sprchové kouty. Podle televize mají menší děti hračky, větší asi nějaké brusle, kola, viděl jsem tam i hřiště na fotbal a volejbal, takže asi mají míče. Určitě budou mít televizi a asi i nějaké počítače, některé větší děti měly i mobil. Byli i docela hezky oblečení, asi se nemají nejhůř.

3. Jaká je vaše představa o klientech DD?

Tak ono se říká klienti? Vždycky jsem slyšel děti z děcáku nebo pašáku. No, jen tak by asi nebyly v děcáku. Asi nemají rodiče, nebo hodně zlobily, nebo nechodily do školy. Možná, že třeba jsou z rozvedené rodiny a máma na ně nestačila, nebo se neučily a dělaly bordel. Tak je sociálka vzala, protože si učitelky stěžovaly a sousedi možná taky. Taky vlastně jsou to děti z rodin, co mají spoustu sourozenců a už se tam nevejdou a neživějí se.

4. Myslíte, že jsou klienti odcházející z DD dobře připraveni na život?

Nevím. Co já mám informace, tak se všude mluví o tom, jak se tyhle děti neumí orientovat, když je vyprovodí z děcáku, neumí jít ani na pracák, nikde je nechtějí, protože mají jenom základní školu. Tak kradou nebo jsou z holek prostitutky, nebo taky otěhotní, aby nemusely pracovat a pobírají sociální dávky. Kluci, když se nechytou, tak třeba chodí jenom na brigády nebo se snaží prodávat drogy nebo ty holky pasou.

5. Znáte někoho, kdo byl umístěn do DD?

Nikoho konkrétního neznám, i když z vedlejší vesnice prej musel jít kluk do děcáku, máma umřela a táta furt jenom chlastal. Ani mu prej nedával jíst a on žebrol po vsi. Tak pak prej přijela sociálka a policajti a odvezli ho někam do děcáku.

6. Myslíte, že by se DD daly úplně zrušit a nahradit například pěstouny?

Hodně se o tom v poslední době mluví, ale prej je málo pěstounů. Já bych to nedělal ani za ty peníze. Bůhví, koho by mi dali, a já bych ho musel vychovávat.

7. Myslíte, že jsou pravidla žití v DD přísná nebo málo přísná?

Nemám představu. Víím, že za komoušů to prý bylo tak, že když děti z děcáku utekly, tak jim ostríhali vlasy, ať kluk nebo holka, oblíkli je do tepláků a nikam nesměli. To už asi teďka není, co jsem viděl v televizi, tak ty děti byly spokojené.

8. Myslíte, že jsou v pořádku legislativní opatření týkající se práv a povinností klientů?

Na každý chování musí být v každém zařízení nějaké zákony. Takže i v tom děcáku musí mít nějaký předpisy nebo zákony, co se smí nebo nesmí. Práva a povinnosti dětí jsou teď všude strašně probíraný, to, co slyším z normální školy mi připadá trochu přitažený za vlasy, co všechno děti smí. A povinnosti nemají skoro žádný. V tom děcáku to bude asi přeci jenom přísnější.

9. Dokážete odhadnout, jaké je složení dětí v DD – chlapani x dívky, sirotci x rodiče, Češi x Romové?

To můžu jenom odhadovat, ale asi tam bude víc kluků než holek, protože jsou to větší lemplové, sirotci tam asi nějaký budou, tak třetina, když jim jako tomu klukovi umře táta nebo máma. No a určitě tam bude většina Romů a jenom pár bílých.

10. Víte, kdo umisťuje děti do DD? sociální pracovník-soud-policie-rodiče-škola

Já myslím, že pro to dítě, co ho chtějí dát do děčáku si vždycky přijede sociálka a když se rodiče chtějí prát nebo nechťejí dítě dát, tak ještě přijede policie. Občas vyhrožujou dítěti i rodiče, že ho dají do děčáku, ale nevím, jestli to takhle jde. Škola asi jenom přes sociálku.

Rozhovor 4 – laická veřejnost

1. Co se vám vybaví při slovech dětský domov?

Protože v našem městě dětský domov je a byla jsem několikrát na dni otevřených dveří, mám o dětském domově docela přehled. Je to pěkné zařízení, kde je asi třicet dětí, mají tam své jednotlivé čtyři byty, vybavené, děti mají své vybavené a hezky zařízené pokoje po dvou nebo třech, v každém bytě mají obývací a kuchyňku, kde najdete vše jako v normálním bytě – televizi, sedačku, počítač, kuchyňka je také vybavená lednicí, sporákem, nádobím, hrnci, pánvičkami, zkrátka jsou vybavení.

2. Jaká je vaše představa o vybavení DD?

Je tam vše jako v normálním panelákovém bytě, jak jsem říkala – vybavené dětské pokoje, obývací, kuchyňka. Mají i hezké sociální vybavení – čisté záchody i sprchy. Na zemi jsou lina nebo koberce. Děti tam mají vše, co potřebují, jako doma.

3. Jaká je vaše představa o klientech DD?

Jsou tam menší i větší děti, holky i kluci. Možná jsou někteří trochu zlobivější, ale nepřišlo mi, že by se tolik lišily od dětí, co chodí kolem našeho domu do školy. Snad jsou trochu živější a hlučnější, ale ne o moc.

4. Myslíte, že jsou klienti odcházející z DD dobře připraveni na život?

Bavila jsem se s vychovatelkami-tetami, jak to potom, co je dětem 18 let, je. Samy říkaly, že se snaží děti do života připravit, ale jde to velmi ztuhá. Buď je děti neposlouchají a teprve s přibývajícím věkem jim pomalu dochází, co jim vlastně chtěly tety říct, nebo odejdou z domova a narazí na životní realitu. Těm se pak snaží domov nějak pomoci. Ale co jsem slyšela od tet a četla v domově, je tu od dospělých opravdu velká snaha děti na život připravit. Vždyť v domově s dětmi vaří, pečou, perou, uklízí, učí se. Pak už asi opravdu záleží na těch dětech, jak se toho chopí.

5. Znáte někoho, kdo byl umístěn do DD?

Mluvila jsem tam dlouho s jednou menší holčičkou, má v domově ještě dva bratry, dostali se sem protože oba rodiče nepracovali, jen fetovali.

6. Myslíte, že by se DD daly úplně zrušit a nahradit například pěstouny?

Při návštěvě DD jsme s vychovatelem narazili i na to. Shodli jsme se na tom, že

zatím je pěstounů pro všechny děti opravdu málo, navíc některé sourozenecké skupiny si nikdo vzít nechce. Dozvěděla jsem se také, že kdyby děti chtěly jít do pěstounské péče, musely by být takzvaně právně volné, že by k tomu rodiče museli dát souhlas a víc se s dětmi nevidět. To je taky hrozné.

7. Myslíte, že jsou pravidla žití v DD přísná nebo málo přísná?

V každé škole, v každé práci i v životě se musí dodržovat nějaká pravidla. Nezdálo se mi, že by režim v domově byl nějak přísný, ale pravidla se dodržovat musí – od budíčku, přes školu a ž po večerku.

8. Myslíte, že jsou v pořádku legislativní opatření týkající se práv a povinností klientů?

Ve škole i v domově mají děti svá práva. Podle některých reportáží v televizi a podle informací od vychovatelů ale svoje práva prosazují na úkor svých povinností. A není to jen v domově, vidíte to všude okolo sebe. Každý by chtěl všechno, ale splnit si své povinnosti už se nechce nikomu.

9. Dokážete odhadnout, jaké je složení dětí v DD – chlapani x dívky, sirotci x rodiče, Češi x Romové?

Chlapanů i dívek je mého odhadu asi polovina a polovina, sirotky odhadnout neumím, takové informace se nesdělují, ale podle toho, že většina dětí občas na víkendy domů, tak budou tak 3-4. Tmavších romských dětí je v domově jen asi pět, ale nedokážu říci, jestli je někdo jiný ještě Rom nebo ne. Nepoznáte to, všichni mluví hezky česky.

10. Víte, kdo umisťuje děti do DD? sociální pracovník-soud-police-rodice-škola

Byla jsem při návštěvách poučena, že dítě je na návrh sociální pracovníce odebráno z rodiny až po rozsudku soudu, který i určí, zase na návrh sociální pracovníce, do jakého dětského domova by mělo dítě jít. Dokonce jsem slyšela, že sami rodiče požádali sociálku, aby dítě dala do dětského domova, ale stejně to musí být přes soud.